

СОСТОЈБАТА НА АЗИЛОТ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА 2021 ГОДИНА

ASYLUM

МЗМП

Скопје, 2022 година

Состојбата на азилот во Република Северна Македонија во 2021 година

Издавач:

Македонско здружение на млади правници (МЗМП)

ул. Донбас бр. 14/1-6 1000 Скопје

www.myla.org.mk | contact@myla.org.mk

тел. 02/ 3220 870

Автор:

Теодора Ќосева Костадиновска

Уредник:

Зоран Дранговски

Место на издавање:

Скопје

CIP – Каталогизација во публикација Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

СОДРЖИНА

Листа со скратеници	5
ВОВЕД	7
КРАТОК ОСВРТ НА СОСТОЈБАТА ВО ЗЕМЈАТА.....	8
ПРИСТАП ДО ТЕРИТОРИЈА И ПРИНЦИП НА НЕВРАЌАЊЕ.....	10
ПРИСТАП ДО ПОСТАПКА.....	12
ПОСТАПКА ЗА АЗИЛ.....	14
УПРАВНА ПОСТАПКА.....	14
ПОСТАПКА ПРЕД УПРАВНИТЕ СУДОВИ.....	18
ПРИФАТНИ И ТРАНЗИТНИ ЦЕНТРИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	20
УСЛОВИ ВО ТРАНЗИТНИТЕ ЦЕНТРИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	22
ТЦ ВИНОЈУГ	23
ТЦ ТАБАНОВЦЕ.....	24
ПРИФАТЕН ЦЕНТАР ЗА БАРАТЕЛИ НА АЗИЛ	25
ЗАДРЖУВАЊЕ ОД ИМИГРАЦИСКИ ПРИЧИНИ	27
ИНТЕГРАЦИЈА	30
РАНА ИНТЕГРАЦИЈА	30
ИНТЕГРАЦИЈА НА БЕГАЛЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	32
ИНТЕГРАЦИЈА НА БЕГАЛЦИТЕ ОД КОСОВСКАТА КРИЗА ОД 1999 ГОДИНА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	33
РАНЛИВИ КАТЕГОРИИ.....	35
ДЕЦА	35
СЕКСУАЛНО И РОДОВО БАЗИРАНО НАСИЛСТВО	38
ПРЕПОРАКИ	39
Пристап до територија	39
Пристап до постапка.....	39
Постапка за азил	39
Судски постапки.....	40
Ограничување на слободата на движење	40
Задржување од имиграциски причини.....	40
Рана интеграција.....	40
Интеграција на лицата под меѓународна заштита	41
Ранливи категории	41

Листа со скратеници

Висок комесар за бегалци на Обединетите нации (УНХЦР)
Европска конвенција за човекови права (ЕКЧП)
Европска унија (ЕУ)
Европски суд за човекови права (ЕСЧП)
Единствен матичен број на граѓанинот (ЕМБГ)
Закон за азил и привремена заштита (ЗАПЗ)
Закон за меѓународна и привремена заштита (ЗМПЗ)
Закон за бесплатна правна помош (ЗБПП)
Закон за државјанство (ЗД)
Закон за кривична постапка (ЗКП)
Закон за општа управна постапка (ЗОУП)
Закон за управните спорови (ЗУС)
Интернационална организација за миграција (ИОМ)
Македонско здружение на млади правници (МЗМП)
Министерство за труд и социјална политика (МТСП)
Министерство за внатрешни работи (МВР)
Национален превентивен механизам (НПМ)
Непридружуван малолетник – дете-странец (НМДС)
Прифатен центар за баратели на азил – Визбегово (Прифатен центар)
Транзитен центар (ТЦ)
Република Северна Македонија (РСМ)
Роми, Ашкали и Египќани (РАЕ)
Сектор за азил (Секторот)
Центар за социјална работа (ЦСР)
Центар за управување со кризи (ЦУК)

Овој извештај претставува сеопфатен преглед на различните практики, политики и постапки во однос на системот на азил во Република Северна Македонија во 2021 година. Извештајот ги истакнува главните предизвици со кои се соочуваат барателите на азил и лицата под меѓународна заштита за време на постапката за азил и при остварување на другите права.

При изработката на овој документ беа користени: а) податоци прибавени при застапување на барателите на азил, бегалците и мигрантите, лицата под супсидијарна заштита и признаените бегалци во Република Северна Македонија, б) податоци прибавени при мониторинг на состојбата и постапувањето од страна на органите со мигрантите во транзитните центри кадешто МЗМП има достапни канцеларии како и при неделните посети во Прифатниот центар за странци, и в) податоци прибавени при присуството во канцеларијата во Прифатниот центар за баратели на азил во Скопје. Дополнително, за потребите на овој извештај беа прибавени информации од јавен карактер и беа искористени многубројни достапни извештаи и литература.

Оваа публикација е поддржана од страна на Претставништвото на УНХЦР во Северна Македонија. Мислењата и ставовите изразени во публикацијата се мислења на авторот и не ги одразуваат официјалните ставови на УНХЦР.

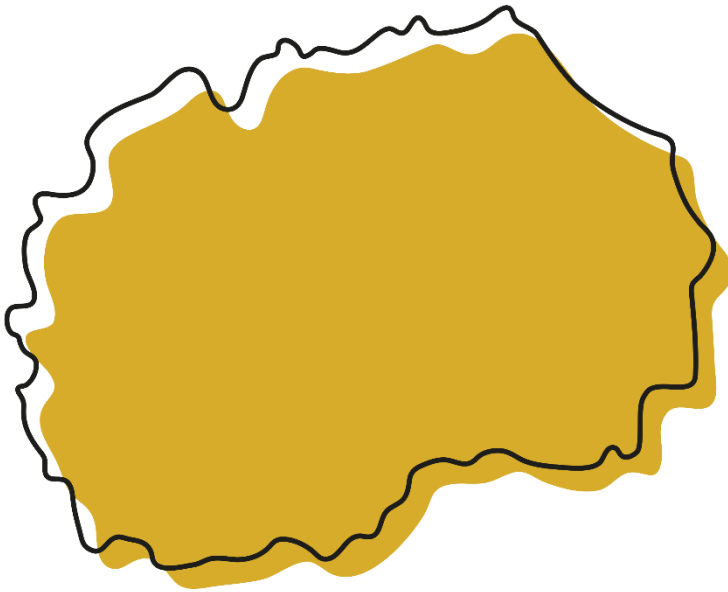
ВОВЕД

Македонското здружение на млади правници (во понатамошниот текст МЗМП), поддржано од Канцеларијата на Високиот комесар за бегалци при Обединетите нации во Скопје (во понатамошниот текст УНХЦР), континуирано го спроведува проектот за застапување и обезбедување на бесплатна правна помош на барателите на азил и лицата под меѓународна заштита во постапките пред домашните државни и судски органи. МЗМП повеќе од дванаесет години успешно работи во заштита на правата на овие лица, се грижи за нивно целосно остварување и редовно учествува во спроведување на постапките за азил, гарантирани согласно правните акти што важат на територијата на Република Северна Македонија.

Во своето работење МЗМП ги застапува барателите на азил кои доаѓаат од земјите од регионот и надвор од него, а кои ќе поднесат барање за азил во Република Северна Македонија (РСМ). МЗМП дава правен совет за поднесување на барањето за азил и постапката и пред поднесувањето на барањето за сите странци кои имаат намера да поднесат барање. По отворањето на Транзитните центри (ТЦ), и тоа на југ – Транзитниот центар Винојуг, а на север – Транзитниот центар Табановце, МЗМП има секојдневно присуство со свои простории во овие центри, каде што ја следи состојбата, дава првичен совет и информација за постапката за азил, дава поддршка и насочува и посредува за оние лица кои сакаат да поднесат барање во постапката пред надлежните органи.

МЗМП има своја канцеларија и во Прифатниот центар за баратели на азил во Скопје, каде што со своето секојдневно присуство ги застапува барателите, врши правно советување и консултации, се грижи и посредува за прашања поврзани со нивните права што им припаѓаат како баратели на азил и постапки поврзани со нивниот статус. Исто така, МЗМП врши правно советување и ги застапува лицата под меѓународна заштита во сите постапки пред државните органи. Од април 2021 година, МЗМП повторно врши посета на Прифатниот центар за странци и обезбедува правна помош за дел од мигрантите сместени таму. Дополнително, во делокругот на своето работење МЗМП ги застапува и бегалците од Косовската криза од 1999 година, кои сè уште се во земјава и уживаат меѓународна заштита и врши правно асистирање во постапките поврзани со нивниот статус и правата што им припаѓаат.

Согласно искуството и практиката во обезбедување на бесплатна правна помош на барателите на азил и лицата под меѓународна заштита во земјава, МЗМП го подготви овој извештај преку кој се дава сеопфатна анализа на пристапот до постапката за азил, самата постапка за азил и постапувањето на надлежните органи, постапката за интеграција и (не)почитувањето на правата на засегнатите лица. Дополнително, преку овој извештај се прикажуваат и недостатоците во примената на домашните законски и подзаконски акти од областа на азилот, како и меѓународни документи усвоени согласно Уставот на РСМ. Преку ваков приказ се стремиме кон воспоставување на ефикасен систем за азил и интеграција на лицата под меѓународна заштита во кој во најголема мера ќе се почитуваат нивните загарантирани права. Во овој документ се прикажани реални примери, достапни податоци и препораки за надминување на одредени слабости и проблеми во системот за азил во РСМ.

КРАТОК ОСВРТ НА СОСТОЈБАТА ВО ЗЕМЈАТА

Македонија е една од централните точки за транзит низ Балканската рута, кон крајните посакувани дестинации. Доживувајќи ја РСМ како транзит-земја, а не конечна дестинација, просечното време на задржување на бегалците во транзитните центри е неколку дена. Меѓутоа, во 2020 и 2021 година, главната промена што влијаеше на неколку процеси беше појавата на пандемијата со КОВИД-19.

Појавата на вирусот значително ја отежна ситуацијата за мигрантите и барателите на азил кои дојдоа во РСМ во изминатиот период од неколку аспекти. Претседателот на РСМ прогласи вонредна состојба на 18 март 2020 година на целата територија на земјата¹ и таа траеше до 23 јуни 2020 година со одреден прекин. Пандемијата придонесе кон појава на недостатоци и тешкотии во спроведување на постапката за азил и постапки поврзани со остварувањето на правото на меѓународна заштита, а истовремено да се почитуваат препораките за превенција и заштита од вирусот. Меѓутоа во 2021 година, интензитетот на овие недостатоци се намали од повеќе причини, но најмногу поради тоа што поголемиот број од нив се решија уште во текот на 2020 година.

Сепак, вирусот влијаеше и врз нерегуларното движење на мигрантите низ територијата на РСМ и можноста на државата да ги контролира овие движења во период кога постојано се преземаа превентивни мерки за заштита од негово ширење. Државата спроведе определени измени и донесе мерки што се однесуваа на мигрантите и барателите на азил. На седница на Владата во 2020 година беше донесен заклучок дека „Во периодот на прогласена вонредна состојба поради појавата на вирусот КОВИД-19 сите нови баратели на азил, како и ново затекнатите лица со нерегулиран престој на територија на Република Северна Македонија, првично во период од 25 дена карантински да се

¹<https://pretsedatel.mk/%d0%b2%d0%be%d0%bd%d1%80%d0%b5%d0%b4%d0%bd%d0%be-%d0%be%d0%b1%d1%80%d0%b0%d1%9c%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d0%bd%d0%b0-%d0%bf%d1%80%d0%b5%d1%82%d1%81%d0%b5%d0%b4%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%bb%d0%be%d1%82-%d0%bd/>

сместуваат во Транзитниот центар во Винојуг – Гевгелија“.² По завршување на вонредната состојба продолжи оваа практика, па по поднесени жалби во поединечни предмети и реакција на МЗМП и УНХЦР за ова прашање, овој рок беше намален на 14-дневен карантин, со цел елиминација на дискриминацијата на оваа категорија на лица од преостанатите граѓани или странци.

Во 2021 година, оваа незаконска практика продолжи, за што МЗМП поднесе тужба до Управниот суд за противзаконско држење на баратели на азил во карантин. Управниот суд одлучи позитивно во насока на тоа дека таквото карантинско сместување е противуставно и се коси со правата предвидени во Европската конвенција за човекови права (ЕКЧП). По носењето на пресудата, оваа практика прекина и барателите на азил повеќе не беа носени во карантин. Меѓутоа, иако незаконски, практиката на карантинско сместување и задржување на мигранти со нерегулиран престој продолжи. Од почетокот на пандемијата беше прекината регистрацијата на мигранти во ТЦ Винојуг, но во јануари 2021 година овој процес продолжи и повторно се регистрираа мигрантите кои беа фатени од полицијата.

Прифатниот центар за баратели на азил во Визбегово (Прифатен центар) остана единствен центар во кој се сместуваат сите баратели на азил и тој е во надлежност на Министерството за труд и социјална политика (МТСП). Како исклучок, предвидена е можноста непридружувани деца да бидат сместени во згрижувачки семејства, а секој барател може да биде и индивидуално сместен во приватно сместување на сопствен трошок со претходно одобрение од страна на МТСП. По изминување на карантинското сместување во ТЦ Винојуг, барателите беа спроведувани и сместувани во Прифатниот центар.

Системот за заштита на децата, особено во поглед на сместувањето, остана нефункционален во однос на деца мигранти и баратели на азил кои се без родители или без родителска грижа. Децата продолжија да се држат во имиграциски притвор и како сведоци во постапка против криумчари или пак како жртви во постапка, а оваа година видно се намали и бројот на поднесени барања за азил од страна на старателите на непридружуваните деца со образложение дека тоа не било во нивен најдобар интерес, оставајќи ги надвор од системот за нивна грижа. Согласно Законот за социјална заштита³, освен згрижувачките семејства, треба да се земе предвид заштита и сместување во посебни станбени единици, посебни установи или други форми на заштита. Ова особено во поглед на постарите деца, кои се во најголем број, но секогаш се сместуваат во прифатните/транзитните центри со сите други мигранти и баратели на азил, а дел од овие центри имаат услови што соодветствуваат на притвор. Оттука, потребно е итно користење на алтернативи и функционирање на системот и механизмите достапни за заштита на деца. Со тоа би се избегнала оваа практика на нивно задржување во несоодветни услови и би се почитувал меѓународно-признаениот принцип дека ниедно дете не треба да биде задржано/притворено од имиграциски причини.

Во 2021 година, имплементацијата на Законот за бесплатна правна помош во делот на бесплатна правна помош за баратели на азил што треба да биде обезбедена од страна на државата сè уште не се оствари во практиката. Со тоа, правната помош сè уште зависи од меѓународните и невладините организации која истата ја обезбедуваат, неприменувајќи го законот во овој дел речиси трета година по ред.

Иако глобалната пандемија изврши и наметна промени за состојбата на азилот во државата, сепак тоа не ги покрива недостатоците на системот и дел од проблемите што се провлекуваат низ годините

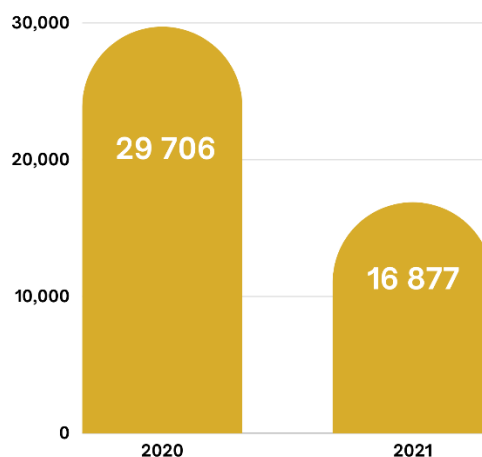
² Извадок од нацрт-записникот од дваесет и осмата седница на Владата на Република Северна Македонија одржана на 25 март 2020 година.

³ Закон за социјална заштита („Службен весник на РСМ“, бр. 104 од 23.05.2019 година).

наназад. Од страна на МЗМП беа нотирани и репортирани дел од тие проблеми, како што беа ускратување на правото на поднесување барање за признавање на правото на азил на некои од мигрантите, потребата од подобрување на постапката за утврдување статус на бегалец, недоволно образложени решенија без посветување на доволно внимание и процена за потребата од меѓународна заштита. Дополнително, исклучително важно е да бидат обезбедени механизми за заштита на децата во земјата и остварување и почитување на правата на барателите на азил и лицата под заштита. Од горенаведените причини, преку овој извештај се стремиме кон поттикнување на институциите за обезбедување на основните загарантирани права и процесни и материјални заштитни мерки на бегалците во РСМ.

ПРИСТАП ДО ТЕРИТОРИЈА И ПРИНЦИП НА НЕВРАЌАЊЕ

Принципот на невраќање, познат како *non-refoulement*, е еден од основните постулати како во меѓународното⁴, така и во домашното право⁵ во однос на постапување со бегалците и барателите на азил. Овој принцип ги штити лицата со статус на бегалец, но и сите оние на кои овој статус сè уште не им е формално признаен. **Во 2021 година, бројот на лица фатени и вратени во некоја од соседните држави се намали во однос на 2020 година. Во 2020 година, МЗМП регистрирало 29.706 случаи на враќање надвор од формалната постапка, а во 2021 година бројот на вакви враќања изнесуваше 16.877.**

Лица вратени во Грција надвор од формална постапка

Оваа практика се провлекува низ текот на годините и трае до ден-денес, а бројот на лица вратени во друга земја без спроведување и запазување на формалната законска постапка и почитување на договорите за реадмисија е значително висок. Освен за лица фатени на јужната граница, во текот на годината е забележан тренд на лица кои беа фатени во близина на северната граница, а кои потоа беа спроведени до територијата на Грција надвор од формалната постапка. Уште повеќе, полицијата

⁴ Член 33 од Конвенцијата за статусот на бегалците од 1951 година на Обединетите нации. Конвенцијата може да се најде на страната на Високиот комесар за бегалци при ОН: <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>.

⁵ Член 14 од ЗМПЗ.

повремено вршеше превоз на лицата сместени во ТЦ Табановце до границата со Грција, каде што беа оставени на некои неофицијални точки. Најголем дел од овие лица искажаа намера да се вратат во Грција, но дел од нив, без процена за нивната состојба и против нивна волја, беа транспортирани заедно со другите во една група. Лицата првично беа регистрирани со нивните официјални податоци во ТЦ Табановце, но мал дел од нив беа спроведени без никаква регистрација.

Дополнително, оваа година беше забележано враќање надвор од формална постапка и на мигранти од Куба и Индија во Србија. Сите оние кои беа фатени на територијата на државата беа спроведени до неформални точки на границата со Србија или пак беа оставени во ТЦ Табановце. Дел од ние беа претходно заджани како сведоци во постапката против криумчарите во ТЦ Винојуг, па по нивно давање на изјава пред јавен обвинител истите беа пренесени до северната граница од страна на полицијата.⁶ Од групата на лица фатени на територијата на РСМ, мал дел беа спроведени во Прифатниот центар за странци како сведоци во кривичните постапки против криумчарите, а по давање изјава, им беше дозволено да го напуштат центарот. Меѓутоа, најголем дел од овие категории на лица како сведоци во кривични постапки во текот на 2021 година беа задржани во ТЦ Винојуг и во ТЦ Табановце, иако во ниту еден случај не беше донесено решение за задржување.

Согласно решение по поднесено барање за информации од јавен карактер⁷ е наведено дека се спречени 20.874 обиди за илегални преминувања на државната граница со соседните земји, а на влезот во РСМ спречени се вкупно 18.139 лица.

Во 2021 година, МЗМП интервенираше во 21 различни случаи во насока на почитување на принципот на невраќање од страна на надлежните органи. Потребата од почитувањето на овој принцип беше укажана и пред Секторот за азил при спроведување на официјални интервјуа со баратели на азил.

Сите лица кои влегле на територија на РСМ, а со кои теренските правници на МЗМП имаат извршено разговор, истакнале дека не им било укажано за можноста за поднесување на барање на азил во државата од страна на полицијата и други органи. За дел од нив, со објаснување дека оствариле илегален влез во државата и без спроведување на индивидуална процена на случајот, полицијата недоволно ги враќа во Грција, без оглед што во земјава и понатаму има бегалци кои доаѓаат од воени подрачја и на кои им е потребна меѓународна заштита. Иако голем дел од мигрантите биле затекнати и фатени на територијата на РСМ, државата овие случаи ги води како спречување на илегален влез на нејзина територија.

Тоа што недостасува во овој дел е механизам за контрола и воспоставување на заштитни механизми со цел спречување на повреда на права на овие лица. Во извештајот на Европската комисија за Северна Македонија за 2021 година е наведено дека: “Потребно е да се врши систематска евиденција на сите лица кои ќе бидат приведени при нелегално движење заради хуманитарни и миграциско-управни цели. По евидентирањето, секој на којшто му е потребна меѓународна заштита треба да биде идентификуван со систематско заштитно чувствително профилирање и проследен до националните механизми за заштита.”⁸

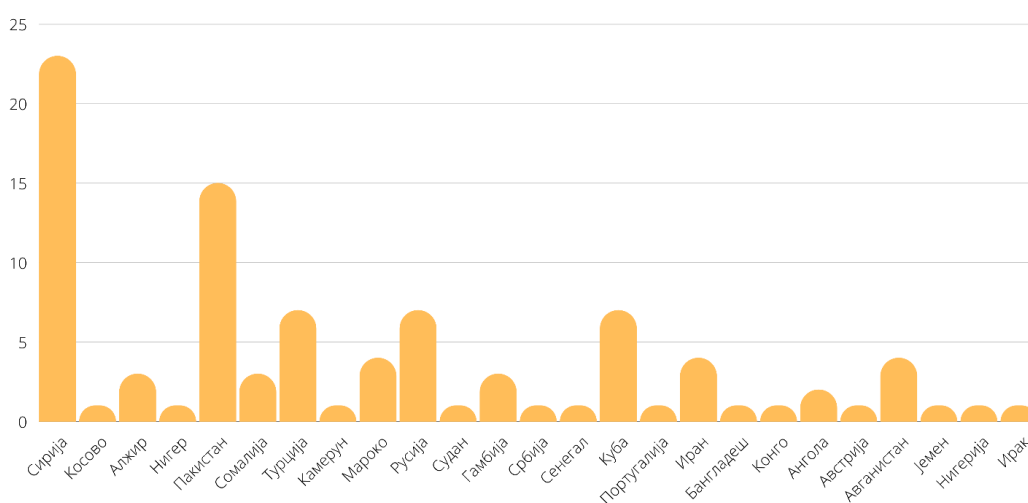
⁶ Повеќе податоци за состојбата на терен може да се најдат во тримесечните теренски извештаи на МЗМП на www.myla.org.mk

⁷ Решение бр. 16.12-208/1 за одговор на барање за слободен пристап до бараната информација од Министерството за внатрешни работи на РСМ.

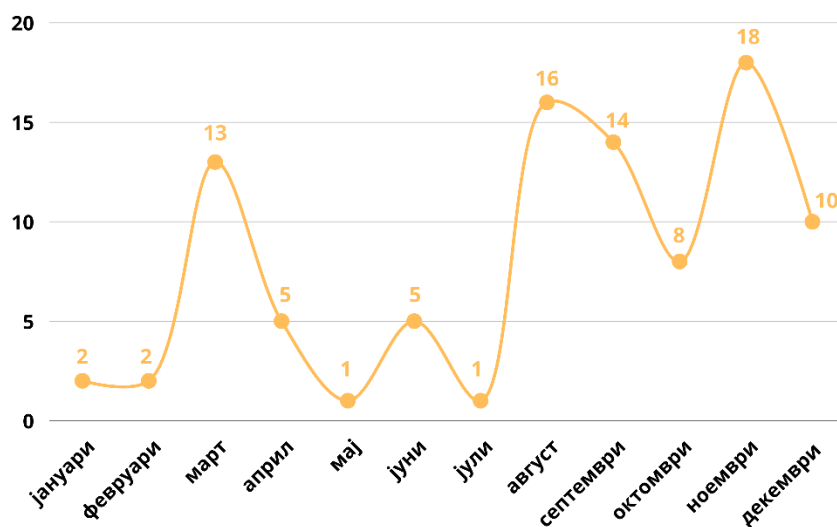
⁸ Извештај на Европска комисија за Северна Македонија 2021 година, стр.49-50, достапен на: <https://www.sep.gov.mk/data/file/Pregovori/North-Macedonia-Report-2021-%D0%9C%D0%9A2.pdf>

ПРИСТАП ДО ПОСТАПКА

ЗМПЗ детално ја уредува постапката за странец кој може да поднесе барање за признавање на правото на азил во РСМ. Притоа, истите лица можат да го сторат тоа на граничниот премин, во најблиската полициска станица, во Прифатниот центар за странци или во Секторот за азил. Во 2020 година, барателите на азил, по поднесеното барање, беа спроведени во карантинско сместување согласно одлуката на Владата на РСМ во ТЦ Винојуг. По завршувањето на вонредната состојба оваа практика продолжи, но по поднесена тужба од страна на МЗМП и донесување позитивна одлука од страна на Управниот суд во 2021 година оваа практика прекина.

Поднесени барања за азил по земја на потекло (95)

Поднесени барања за азил по месеци

Иако во 2021 година не беше официјално заведена намера за поднесување на барање за азил, во овој период имаше случаи во кои лицата усно искажуваа намера за поднесување на барање за азил, но нивното барање не беше процесирано поради оправдувања од технички причини или пак поради проценка на полицискиот службеник дека барањето за азил не е основано за истото да биде поднесено. МЗМП соодветно реагираше до надлежните органи при ваквото постапување со цел овозможување непречен пристап до постапката за азил.

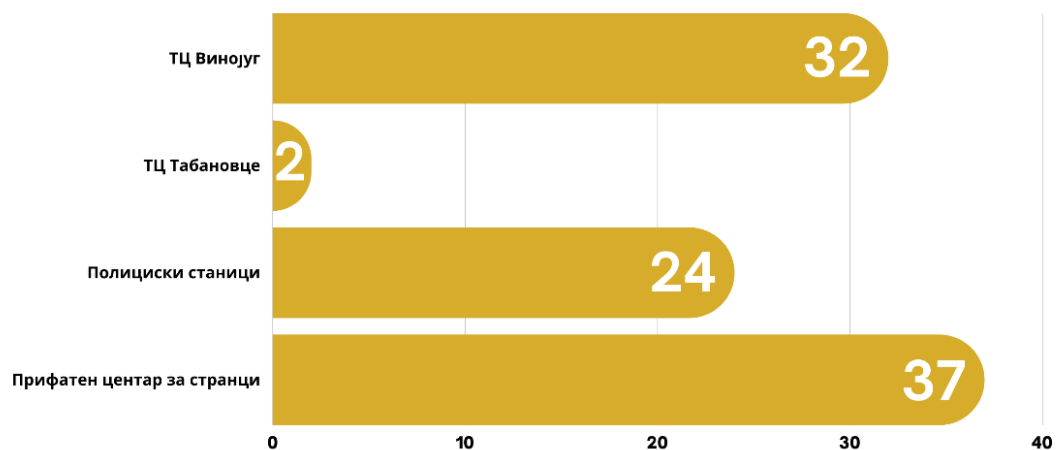
Поднесување на барање за лицата кои беа задржани како сведоци во ТЦ Винојуг беше овозможено откако ќе помине периодот за карантинско сместување и откако лицата ќе дадат изјава пред јавен обвинител во постапката против криумчарите. Во одредени случаи беше забележано непотребно одложување на процесирање на барањето за признавање право на азил и одложување на процесот на транспорт до Прифатниот центар. Оправдувањето во некои случаи беше дека треба да дојде главниот полициски службеник за да ги процесира барањето односно истите да ги заведе и слично.

Главната причина за одложување на процесот за транспорт беше потребата од обезбедување возило за пренос на лицата, а со тоа дел од барателите беа држени во карантин и подолго од предвиденото поради овие причини. Некогаш полицијата чекаше да се формира поголема група на братели за истите да ги пренесе до Прифатниот центар. За мигрантите сместени во Прифатниот центар за странци продолжи практиката на нивното задржување како сведоци во постапка, а можноста за поднесување на барање за азил им стои на располагање само по даден исказ пред јавниот обвинител.

ПОСТАПКА ЗА АЗИЛ

УПРАВНА ПОСТАПКА

Постапката за азил во РСМ почнува со поднесување барање за азил. Надлежен орган за спроведување на постапката за азил е Секторот за азил при МВР. Постапката е управна и едностепена, што значи дека при донесување решение од страна на Секторот не е дозволена жалба, туку барателот има право да поднесе тужба до Управниот суд на РСМ.⁹ Законот што ја уредува оваа материја и според кој се спроведуваат постапките за азил е Законот за меѓународна и привремена заштита. Постапката за азил може да биде редовна и итна. **Во 2021 година, вкупно 95 лица поднесоа барање за азил во Северна Македонија и оваа година не беше водена ниту една итна постапка по поднесено барање за признавање право на азил.**

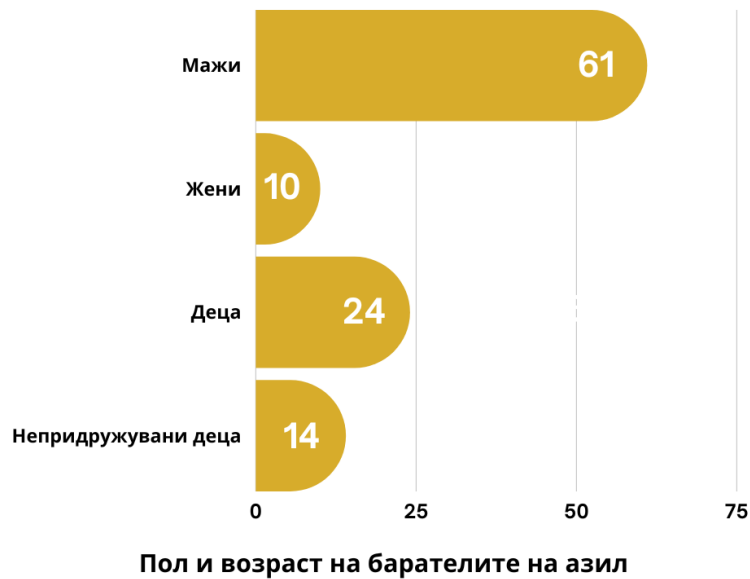

Поднесени барања по место на поднесување

Во изминатите години, за барателите на азил беше овозможен директен контакт со претставници на Секторот за азил, и тоа секоја среда во Прифатниот центар. Сепак, во 2020 и 2021 година приемните денови во центарот не се одржуваа поради корона-вирусот. Меѓутоа, со цел непречено остварување на правата на барателите во однос на издавање акти и документи, издавање и продолжување на идентификациски исправи и друга комуникација, МЗМП секоја среда остваруваше посета во просториите на Секторот за азил и ги прибавуваше потребните документи за барателите, а потоа им ги предаваше во Прифатниот центар, каде што беа сместени најголем дел од нив. Сепак присуството на

⁹ Член 43 став 1 од ЗМПЗ.

Секторот за азил е неопходно во центарот со цел да продолжи директната комуникација и разменување на информации со баратели на азил.

Во постапката за азил се спроведува интервју со барателот на азил со цел да се утврди дали на лицето треба да му се даде заштита во државата. Секторот ги закажува и ги одржува сослушувањата во согласност со законскиот рок, односно внимава на рокот во кој одлуката треба да биде донесена, па ги одржува во периодот од 15 дена до 6 месеци.

Во текот на годината, одржувањето на интервјуата продолжи да се спроведува онлајн во Прифатниот центар за баратели на азил со посредство на МЗМП. Во 2021 година вкупно се одржаа 25 интервјуа со баратели на азил. Просечно време од одржано интервју до носење одлука е 37 дена. Притоа, преведувачките услуги за потребите на интервјуто вообичаено се покриени од страна на УНХЦР и ангажирани од страна на МЗМП. Во текот на разговорот со барателите на азил, покрај овластените службени лица, можат да бидат присутни и застапниците на барателите на азил (освен ако тие не одлучат поинаку), родител или старател, доколку му е назначен на барателот на азил, толкувач на јазикот што го разбираат и претставник на УНХЦР. Досега, на сите одржани сослушувања пред Секторот бил присутен застапник од МЗМП на оние интервјуа на кои барателите биле застапувани од МЗМП и по интервјуата беа поднесени завршни зборови до Секторот. Но, и покрај редовното поднесување на писмени завршни зборови со приложување на докази и извештаи за земја на потекло по спроведеното интервју, тие ретко се земаат предвид и доказите често не се разгледуваат, што може да се заклучи и од бројот на негативни решенија донесени во постапките за азил.

Исто така, при присуство на интервјуата од страна на правниците на МЗМП е забележано и укажано за употреба на наведувачки прашања и селективно заведување на изјавите на барателите на азил во записникот за разговорот. Во некои случаи е забележано поголемо присуство на прашања во однос на патувањето на барателот на азил отколку за стравот од прогон и состојбата во државата. Ова доведува до сериозна повреда на нивните права предвидени со позитивните прописи.

Во 2021 година беше доделен статус на лице под супсидијарна заштита само на три возрасни лица и 1 непридружувано дете. Но, од друга страна, не беше признаен статус на бегалец на ниеден барател на азил како најсеопфатна форма на меѓународна заштита¹⁰ (последниот статус на признаен бегалец е доделен во 2016 година).¹¹ Со тоа, земајќи ги предвид бројот на лица што се интервјуирани (25), може да се заклучи дека стапката на признавање азил во РСМ изнесува 12%. Малиот процент на баратели на азил што беа присутни во текот на постапката за азил и фактот дека многумина од нив ја напуштија државата дури и пред да биде закажано интервју, па постапката за азил беше запрена од страна на Секторот, е фактор што игра важна улога во утврдување на процентот на признаени барања за азил.

Во 2021 година, МЗМП прими 30 негативни одлуки (24 од нив за бегалците од косовската криза од 1999 година и 6 за нови баратели на азил). Истовремено, Секторот за азил донесе 40 одлуки за запирање на постапката за новите баратели на азил.

Решенијата со кои се одбиваа барањата за признавање право на азил останаа предизвик. Во процесот на одлучување по барањето на азил може да се забележи дека Секторот често обрнува внимание на техничките аспекти на барањето и на факти што не се релевантни при испитување едно барање за азил, а во некои случаи не врши суштинско и детално испитување на потребата за меѓународна заштита во земјава. Во тужбите поднесени против решенијата честопати се бара подобрување на образложенијата во одлуките, потребата Секторот да ги земе предвид релевантните изјави и факти за стравот од прогон и во однос на секое барање за азил точно да ги утврди фактите за поединечниот случај. Дополнително, во некои решенија при одлучувањето, образложенијата не содржат доволно утврдени факти за состојбата на барателот и доволно причини зошто некои од тврдењата не се прифатени и обратно. Оттука, МЗМП во некои случаи идентификува прекршување, бидејќи не беа земени предвид и не беа детално испитани ниту релевантни факти за земјата на потекло, ниту закони и прописи во земјата на потекло, како и релевантни изјави или документи за индивидуалните услови на барателот на азил.

Во 2021 година, Секторот за азил донесе негативни решенија за кои е потребно да се обрне особено внимание, бидејќи тие ги повредуваат правата на лицата кои бараат меѓународна заштита предвидени во меѓународните конвенции и домашното право, и обврската на државата за сеопфатно разгледување на случајот и донесување на правилна одлука.

Имено, Секторот неосновано утврди непостоење на страв од прогон или претрпување на сериозни последици односно дека не постојат причини за доделување на меѓународна заштита за самохран татко со три деца од Сирија, кој побегнал од војната во Сирија поради страв од прогон. Во овој случај, по донесено негативно решение, МЗМП поднесе тужба до Управниот суд и истата беше усвоена од страна на судот, а предметот беше вратен на повторно одлучување пред Секторот за азил.

Секторот за азил донесе негативно решение и за еден барател на азил од Авганистан кој имаше основан страв од прогон. Сепак, додека постапката траеше пред судските инстанци, со преземање на власта од страна на Талибанците во Авганистан, предметот беше вратен на повторно одлучување пред Секторот и беше доделена супсидијарна заштита на лицето. Ова е прв случај во кој Секторот

¹⁰ Овој податок се потврдува и во Годишниот извештај на Обединетите нации [во Северна Македонија за 2020 година](#), стр. 15.

¹¹ По поднесено барање за информации од јавен карактер до МВР на РСМ, видно е дека МЗМП располага со различни податоци од МВР во кој одговор беше наведено дека само 1 лице добило супсидијарна заштита во 2021 година.

одлучил позитивно по донесена позитивна пресуда и враќање на предметот на повторно одлучување од страна на управните судови.

Во предметите во кои Секторот за азил одлучуваше за прекин на доделената заштита, најчесто во однос на бегалците од косовската криза од 1999 година, утврдена е погрешна примена на законот. Со стапување во сила на новиот закон (ЗАПЗ) во 2018 година, МВР, во соработка со Министерството за надворешни работи, објави листа¹² во која како безбедна земја на потекло е наведена и Косово. Со тоа, иако согласно новиот закон листата треба да се применува на случаите што ќе бидат почнати по неговото стапување во сила, Секторот почна да ја применува оваа листа како доказ во случаите за косовските бегалци од кризата во 1999 година кои поднеле барање за азил во 2003 година и за кои постапки важи Законот за азил и привремена заштита.

Па, така, во дел од решенијата беше наведено: „Воедно, врз основа на член 17, став 4 од Законот за меѓународна и привремена заштита (‘Службен весник на РМ’, бр. 64/18), Министерството за внатрешни работи во соработка со Министерството за надворешни работи изготви листа со безбедни земји на потекло, меѓу кои е и Косово“. Врз основа на оваа констатација, на многумина им престана правото на азил согласно член 38 од ЗАПЗ со објаснување дека Косово е безбедна земја и лицата не можат веќе да одбиваат заштита од својата земја. МЗМП во тужбите против овие решенија, со цитирање на меѓународни извештаи, тврдеше дека Косово не е безбедна земја за малцинствата, каде што припаѓаат косовските бегалци. Дополнително, не може и не смее само врз основа на таа листа по автоматизам да престанува правото на азил, односно меѓународна заштита и да важи генерално за сите засегнати лица, кога за секој случај е потребна индивидуална процена и можност лицето да го докаже спротивното. Од друга страна, во 2019 година Секторот му додели меѓународна заштита на лице од Косово.

Во декември 2019 година се одржа Глобалниот форум за бегалци во Женева, на кој Република Северна Македонија даде заложба дека ќе го зголеми капацитетот за заштита на барателите на азил и лицата под меѓународна заштита преку зајакнување на управувањето со случаи за азил со формирање на комплетна база за поефективно спроведување на постапките.¹³ Меѓутоа, од дадената заложба до денес, платформата за поефикасно спроведување на постапките сè уште не е ставена во употреба од страна на Секторот за азил.

¹² „Службен весник на РСМ“, бр. 56 од 15.03.2019 година.

¹³ Изјава на Светлана Гелева (директор за меѓународни односи и безбедносна соработка при Министерството за надворешни работи во РСМ) на Глобалниот форум на бегалци, Женева, 18.12.2019 година.

ПОСТАПКА ПРЕД УПРАВНИТЕ СУДОВИ

По донесување решение од страна на Секторот, барателот има право да поднесе тужба до Управниот суд на РСМ. Во 2021 година, од страна на МЗМП, а во име на барателите на азил и лицата под заштита, се поднесоа вкупно 24 тужби. Во истиот период Управниот суд има одлучено во 36 предмети, кои се однесуваат и на поднесени тужби во претходните години. Иако, согласно ЗМПЗ, постапката пред судот е итна, во просек, Управниот суд одлучува за 193 ден по поднесена тужба. Сепак, треба да се забележи дека оваа година постои поголема експедитивност во одлучувањето. Од вкупно 36 пресуди, Управниот суд донесе 7 позитивни и 29 негативни пресуди. Кога се зборува за позитивна пресуда, тоа значи дека решението на Секторот било поништено и предметот бил вратен на повторно одлучување. Во изминатиот период, Секторот за азил донесе едно позитивно решение по примена позитивна пресуда од Управен суд за поништување решение. На крајот од 2021 година пред Управниот суд имаше вкупно 15 активни предмети.

Од друга страна, на Вишиот управен суд му се потребни речиси 462 дена за да донесе одлука по жалба на пресуда од Управниот суд. МЗМП поднесе 23 жалби пред овој суд. Во текот на 2021 година Вишиот управен суд одлучил во 27 предмети за лица застапувани од МЗМП, од кои во 3 донел позитивна одлука, а во 24 негативна одлука. На крајот од 2021 година пред Вишиот управен суд имаше вкупно 23 активни предмети.

Позитивните пресуди претежно беа донесени од технички причини, иако во два предмети судовите донесоа детално образложена пресуда во која сите факти и докази беа земени предвид. Меѓутоа, и во постапките во кои управните судови одлучија позитивно, тие одлучија да го вратат предметот на повторно одлучување, а не да донесат мериторна одлука како што е предвидено во законот.

Со стапување на сила на новиот Закон за управните спорови¹⁴, Управниот суд почна со одржување на усни расправи и во постапките за азил. Во однос на постапките за лицата кои беа застапувани од МЗМП беа одржани вкупно пет усни расправи во постапките по новоподнесени барања за азил и дванаесет расправи во постапките за лица со веќе признаена заштита за кои нивното право престанало со одлука на Секторот за азил (станува збор за бегалците од косовската криза од 1999 година). Во однос на постапките водени по стариот Закон за управни спорови, во принцип, Управниот суд продолжи со практиката на враќање предмети пред управниот орган во случај на позитивна пресуда, без да одржи расправа и да одлучи мериторно, иако е должен за таквото постапување согласно законот.

Во 2021 година беше донесена позитивна пресуда од страна на Управниот суд со која се прекина практиката на карантинско задржување на баратели на азил во ТЦ Винојуг. Имено, во 2020 година беше донесено решение на Меѓуопштински центар за социјална работа Гевгелија, во кое беше утврдено карантинско сместување на барател на азил во рок од 25 дена по престанок на вонредната состојба во која важеше ова правило. МЗМП поднесе жалба до МТСП како надлежен орган пред кој можеше да се изнесе правен лек. Меѓутоа, по жалбата, МТСП се изјасни со одговор на жалба. Во отсуство на правен акт, МЗМП поднесе тужба до Управен суд за молчење на администрација, кој во март 2021 донесе

¹⁴ Во член 9 од овој закон инкорпорирано е начелото на усност на расправата, во кој е наведено: „(1) Согласно начелото на усна расправа, судот по правило ќе донесе одлука во управен спор врз основа на јавна, непосредна и усна расправа. (2) Судот може да одлучи во управен спор без одржување расправа само во случаите утврдени со овој закон“.

позитивна одлука. **Управниот суд оцени дека МТСП постапило неправилно и спротивно на Уставот и националното законодавство, со повреда на уставно загарантираното право на жалба, во отсуство на управна одлука по жалба, и утврди повреда на член 15 од Уставот и начелата на законитост, утврдување на материјалната вистина и правна заштита во управната постапка.**

Судот понатаму оцени дека во конкретниот случај барателот на азил не бил префрлен во ПЦ за баратели на азил, туку наместо тоа бил ставен во карантин во затворен центар во кој бил незаконски задржан, во време кога немало вонредна состојба, а сè уште се применувал заклучок на Владата. Тоа резултирало со лишување од слободата на движење, бидејќи тој не можел слободно да излегува надвор, освен да оди во тоалет, но во придружба на полицаец. Судот е на став дека МТСП требало да ги земе предвид наодите на ЕСЧП во однос на член 5 од ЕКЧП и член 2 од Протокол 4 од ЕКЧП. Така, ваквото лишување од слободата на движење резултирало со кршење на ова основно човеково право. Дополнително, судот утврди повреда на член 12 став 2 од Уставот на РСМ, кој предвидува дека правото на слободно движење може да се ограничи само со судска одлука и во случаи и постапки предвидени во законот. Судот во пресудата дополни дека одлуката за сместување во карантин се засноваше на Заклучокот на Владата, кој не беше обврзувачки во моментот на донесување на одлуката, а со што барателот на азил не бил соодветно третиран во нашата земја. По донесување на оваа значајна пресуда, практиката на карантинско задржување на баратели на азил престана.

Во најголемиот број случаи сепак управните судови го разгледуваат предметот од аспект на законитоста на одлуката, што може да се смета за правен и формален неуспех да се обезбеди меѓународна заштита при постоењето услови за нејзино обезбедување. Како недостаток, сè уште е забележлива скудната примена на одлуките донесени од страна на ЕСЧП и ставовите на судот изразени во нив. Во суштина, загрижувачки е како практиката на ЕСЧП не е секогаш земена предвид, бидејќи РСМ како висока страна-договорничка на ЕКЧП е обврзана во целост да ги почитува правата предвидени со ЕКЧП и со тоа мора да ги почитува и пресудите преку кои се имплементирани одредбите на ЕКЧП. Не е прифатливо тоа што судиите само во исклучителни ситуации ги користат пресудите на ЕСЧП како суштински коректив на системот и оттука не успеваат да развијат позитивна судска практика како механизам кон кој надлежните органи ќе се насочат кон целосно почитување на законодавството и внимателно ќе дејствуваат при преземање некое дејство¹⁵.

Дотолку повеќе, иако РСМ сè уште не е членка на Европската унија, сепак, согласно стремежите за влез и усогласувањето на домашните закони со правото на ЕУ, домашните судови треба да ги користат и одлуките на Европскиот суд на правдата во начинот на постапувањето и примена на правото на ЕУ, но и како водич за правно резонирање.

¹⁵ Иако ЕСЧП не е „суд за азил“ и правото на азил не е директно предочено во ЕКЧП, сепак секоја земја-потписничка има обврска на сите лица што се наоѓаат на нејзина територија да им ги гарантира правата предвидени со ЕКЧП. Оттука, правата на сите граѓани се права и на барателите на азил, лицата под меѓународна заштита и мигрантите, па ЕСЧП има развиено одредена практика во поглед на оваа тематика низ годините.

ПРИФАТНИ И ТРАНЗИТНИ ЦЕНТРИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Транзитните центри Винојуг и Табановце продолжија да функционираат и во 2021 година под контрола и управување на Центарот за управување со кризи (ЦУК). Центрите се сместени во близина на северната и на јужната граница на државата, онаму каде што е најчестиот недозволен влез на бегалците и мигранти во државата. Овие центри се наоѓаат на подрачје каде што државата има прогласено кризна состојба, што се продолжува на секои шест месеци. Двата центра функционираат во насока на евидентирање на лицата кои транзитираат низ РСМ. Влезот во овие центри не е дефиниран и најчесто зависи од проценка на полицијата дали ќе им биде дозволен влез или не. Во ТЦ Табановце најчесто се дозволува влез за поголемиот дел мигранти кои ќе изразат желба да влезат внатре. Додека, пак, во ТЦ Винојуг најчесто се примаат ранливи категории на мигранти, фамилии, деца, како и мигранти фатени во полициска акција на нелегално криумчарење.

Во 2021 година ПЦ Винојуг продолжи да служи како центар во кој карантински се задржуваа баратели на азил и мигранти со нерегулиран престој, како и незаконски се задржуваа мигранти како сведоци во постапки против криумчарите. **Освен ПЦ Винојуг, во 2021 година и ПЦ Табановце во некои случаи служеше како место за задржување на мигранти како сведоци или жртви во кривични постапки.**

Вкупно 3 баратели на азил беа сместени во 14-дневен карантин во ПЦ Винојуг до април 2021 кога беше донесена позитивната пресуда на Управниот суд кој ја промени оваа практика. За барателите на азил, МТСП носеше решение за карантинско сместување. Од друга страна, **за лицата кои беа задржувани како сведоци во постапката против криумчарите не беше донесено никакво решение за нивно сместување и без да им биде дадено детално образложение за нивното задржување.** Дополнително, тие пред да бидат изведени пред јавен обвинител, беа држени во карантин поради спречување на ширење на вирусот без постоење на законски основ. Времето во кое тие излегуваа од карантин и од центарот зависеше од тоа како ќе постапува и кога ќе ги повика назначениот јавен обвинител во предметот. По нивна дадена изјава, тие беа вратени во Грција или однесени во ТЦ Табановце (ако се работеше за мигранти од Куба или Индија) надвор од формална постапка.

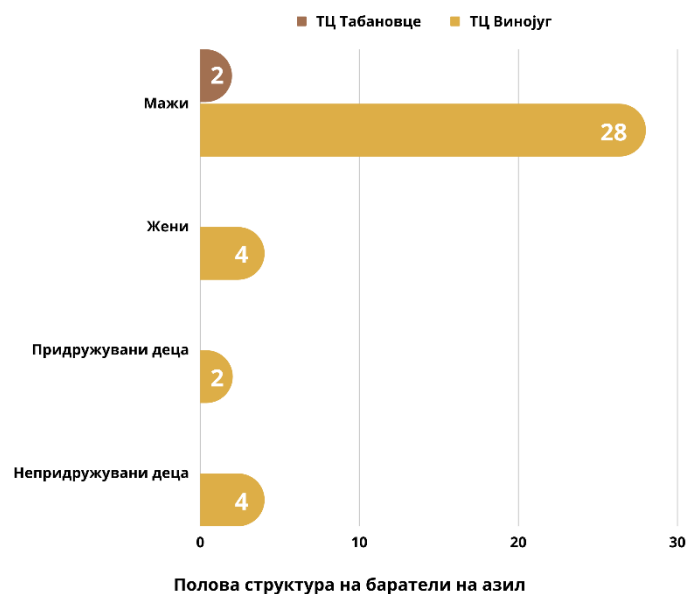
Ова е потврдено и во годишниот извештај на Народниот правобранител за 2020 година, која практика продолжи и во 2021 година, а во кој е наведено: „Во оваа смисла, како **особено проблематично е констатирано задржувањето во Центарот на новозатекнатите лица со нерегулиран престој на територијата на РСМ.** Имено, за разлика од новите баратели на азил за коишто регионалниот центар за социјални работи изготвува решение за нивно сместување, за овие лица воопшто не постојат индивидуални решенија. Самиот факт што за овие лица не постојат индивидуални решенија за нивно сместување, односно задржување во Центарот, го отвора прашањето за арбитражноста на ограничувањето на слободата на движење. Информациите добиени од повеќе извори упатуваат на фактот дека најголемиот број од овие лица се задржани единствено заради потребата од нивно сведочење во кривичните постапки што се водат против криумчари на мигранти, а нивното задржување се базира на усните наредби и барања на јавните обвинители.“¹⁶ За времетраењето

¹⁶ Годишен извештај 2020 година, Народен правобранител, Национален превентивен механизам, Скопје, јуни 2021 година, стр.32;

карантинот не им беше дозволено да излезат од контејнерот во кој престојуваа, освен при потреба за тоалет само двапати дневно во придружба на полициски службеник. Притоа, контејнерите во кои беа сместени беа постојано чувани од страна на полицијата.

Она што и понатаму останува како нејасно прашање е начинот и постапката за прием во транзитните центри, статусот и типот на овие центри и статусот и положбата на лицата сместени во нив. **Народниот правобранител утврди дека: „Недостигот од јасни правила за постапување, не само што влијаат на недоволната координираност помеѓу претставниците на органите и организациите што се присутни во Центарот во постапувањето со задржаните лица туку и го наметнуваат и ризикот од евентуално несоодветно постапување и можно прекршување на нивните права“.**¹⁷ Затоа, од особено значење е доколку статусот и постапувањето во центрите биде правно уредено и се донесе одреден акт, правилник за статусот на центрите и лицата или, пак, стандардни оперативни процедури за начинот на прием и нивно сместување, правата и обврските и слично. МЗМП неколкупати го има покренато ова прашање, а во 2021 година и со посебно барање до главниот комитет на ЦУК. Меѓутоа, истото остана нерешено.

Јавната установа „Прифатниот центар за баратели на азил“ во Скопје остана како единствена установа за сместување баратели на азил во земјава.

¹⁷ Ибид.

УСЛОВИ ВО ТРАНЗИТНИТЕ ЦЕНТРИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Условите во транзитните центри се променливи во зависност од состојбата на терен. Во центрите што опстојуваат во РСМ има присуство како на државни институции, така и на меѓународни организации што се грижат за целосно функционирање и помош на самите лица сместени таму. Од страна на државните органи, постојано присуство имаат лица вработени во МВР и МТСП, кои ги раководеа секојдневните активности во центрите. МЗМП, во текот на 2021 година, имаше присуство како во ТЦ Табановце, така и ТЦ Винојуг, обезбедувајќи бесплатна правна помош, како и информирање на присутните лица за правото и постапката за азил, асистирање при поднесување на барање и поддршка за остварување на правата на овие лица во постапката за азил. Правниците од МЗМП продолжија да обезбедуваат бесплатна правна помош и информирање на бегалците, мигрантите и барателите на азил за нивните права во државата преку телекомуникациски средства и онлајн-модалитети.

Во 2021 година немаше промени во однос на условите во центарот за разлика од претходните години.¹⁸ Ова значи дека беа обезбедени основни услуги на лицата сместени во него, како што е храна, хигиенски материјали и пристап до здравствени услуги. Најголем дел од лицата сместени во центрите беа задоволни од условите и услугите што им беа достапни. Исклучок од ова беа поплаките на барателите на азил и мигрантите сместени во карантин поради ограниченото движење. Во овие центри имаше постојано присуство на лекар со определено работно време. За оние на кои им беше потребна медицинска помош и сместување во установа им беше овозможен превоз, сместување и соодветно лекување.

Недостигаше присуство на психолог кој нуди психосоцијална помош на лицата сместени во овие центри, особено ранливите категории на луѓе. Одреден вид поддршка беше обезбедена во ТЦ Винојуг од присутниот социјален работник, а во ТЦ Табановце разговор беше спроведуван од социјален работник, но само со дел од непридружувани деца. Социјалниот работник во ТЦ Табановце не беше постојано присутен, туку само по повик кога ќе беа сместени непридружувани деца во центарот. И понатаму децата кои престојуваат во овие центри не беа вклучени во формалното образование.

Тоа што генерално останува како проблем е дека децата кои се најдоа на територија на РСМ без родители и без родителска грижа сè уште немаа пристап до механизми за заштита што постојат за децата согласно Законот за социјална заштита. Поконкретно, механизмите за заштита поврзани со алтернативни форми на грижа и нивно сместување во згрижувачки семејства, мали групни домови и други форми овозможени за децата државјани на РСМ. Условите, безбедноста и услугите (не)достапни во транзитните центри не соодветствуваат со потребите на децата и потребен е поголем степен на нивна заштита и примена на алтернативни механизми за нега и грижа.

Во центрите не беа достапни какви било рекреативни и окупациски активности за сместените лица, особено земајќи ја предвид пандемијата и забраната од групирање, со исклучок на детското катче во ТЦ Винојуг во која се спроведува неформално образование. За време на короната наставата се

¹⁸ Повеќе за 2018, 2019 и 2020 година може да се погледне во извештајот за Состојбата на азилот во Република Северна Македонија достапен на македонски и англиски јазик на www.myla.org.mk.

одвиваше онлајн, но кон крајот на 2021 ова катче беше повторно отворено. Во однос на опрема и хигиенски материјали со цел заштита од вирусот, забележано е дека во ТЦ Винојуг постои поголема координација за давање на вакви реквизити на задржаните лица, за разлика од ТЦ Табановце, каде што само повремено се делеа маски.

ТЦ ВИНОЈУГ

Поради поголемата активност на јужната граница и големиот број акции спроведени од страна на полицијата на ова подрачје, бројот на лица згрижени во овој центар е значително поголем за разлика од ТЦ Табановце. Она што загрижува е отсуството на формална постапка за прием на лица во центарот и можноста полицијата да одлучува кои лица ќе бидат згрижени таму.

Во текот на 2021 година, вкупниот број на регистрирани, но и нерегистрирани лица во ТЦ Винојуг, согласно статистиката на МЗМП, изнесува 17.889 лица, од кои за 127 лица МЗМП даде правна помош и советување, а вкупно 32 лица поднесоа барање за азил во овој центар.¹⁹

Поради КОВИД-19 значително се отежна пристапот до услуги на лицата задржани во ТЦ Винојуг кои беа сместени во карантин, а кои беа или баратели на азил или лица задржани како сведоци во постапката против криумчарите.²⁰ Помеѓу задржаните лица на кои им беше ограничена слободата на движење имаше и фамилии и деца за кои ваквото задржување значително влијае на нивниот развој и треба да се земе предвид како последна мерка. За барателите на азил до април 2021, потребно беше да помине 14-дневниот карантин, па потоа беа пренесувани во Прифатниот центар во Скопје. Другите кои беа сместувани во ТЦ Винојуг беа лица задржани како сведоци во постапките против криумчарите и тие беа држени во карантин или пак некои од нив беа прво тествани за присуство на корона-вирусот, па при негативен резултат беа изнесувани пред Јавното обвинителство да го дадат својот исказ, за потоа да бидат неформално вратени во друга земја. Додека истите беа во карантин, односно пред да бидат тествани²¹, тие немаа пристап до правна помош и на правниците од МЗМП не им беше дозволено да зборуваат со овие лица. Некогаш правната помош беше обезбедена преку телефон на социјални мрежи, но тоа зависеше од фактот дали лицата поседуваа телефон и дали истиот им беше одземен од страна на полицијата.

Во 2021 година, вкупно 3 баратели на азил беа сместени во карантин во ТЦ Винојуг до донесување на пресудата од Управен суд. Останатите, поднесоа барање за азил додека беа сместени таму, па потоа беа пренесени во Прифатниот центар. Во овој центар, вкупно 317 мигранти беа задржани како сведоци во кривична постапка. Токму најголемите поплаки се насочени од лицата сместени во карантин и како сведоци кои истакнаа дека им е ограничена слободата на движење и се затворени внатре, постојано се под контрола на полициски службеник и немаат можност определен период да го поминат на чист воздух. Најголемиот дел од нив не ја разбираа причината поради која се задржани, па МЗМП

¹⁹ Податоци од теренски извештаи на МЗМП достапни на www.myla.org.mk.

²⁰ За повеќе информации може да се погледне Извештајот за имиграциски притвор во Северна Македонија низ бројки јануари-септември 2021 година достапен на www.myla.org.mk.

²¹ Процесот на тестирање се одвиваше на неконзистентен начин и без јасни правила. На почетокот на годината мигрантите беа тествани пред да бидат изведени пред обвинител, но потоа поради проблеми со надлежност околу плаќање на тестовите прекина тестирањето и истите беа држени во карантин се додека не ги повика обвинителот.

интервенираше по рекација од нив или од нивни роднини кои се обраќаа до МЗМП. Сите имаа пристап до здравствени услуги обезбедени на терен, пристап до три obroka на ден, пристап до интернет и хигиенски производи. Во центарот беше достапен социјален работник секој работен ден и за време на викендите на повик, кој зборуваше со ранливите категории на мигранти. Истиот социјален работник беше поставен за старател на сите задржани непридружувани деца во центарот. Сепак, потребниот степен на психосоцијална поддршка што им беше потребна на дел од мигрантите отсутуваше во центарот.

Освен тоа што статусот на центарот не е формално регулиран, лицата сместени таму немаат можност слободно да го напуштат центарот и де факто им е ограничена слободата на движење.

Помеѓу сите лица сместени во центарот имаше и непридружувани деца кои најчесто беа фатени во процесот на криумчарење и како ранлива категорија на лица се сместуваа во овој центар. Алтернативи на задржување деца од миграциски причини не беа употребени во текот на 2021 година, а со тоа децата немаа пристап до правата и услугите што треба да им бидат обезбедени. По сместувањето им беше назначен старател од Центарот за социјална работа во Гевгелија, кој е должен да се грижи за најдобриот интерес на детето. Во 2021 година бројот на барања за азил поднесени во име на непридружуваните деца значително се намали, бидејќи старателите проценија дека за дел од децата не беше во нивен интерес да биде поднесено барање за азил. Во 2021 година сите деца баратели на азил беа сместени во ПЦ за баратели на азил, освен едно непридружувано дете, кое беше сместено во згрижувачко семејство во Скопје.

ТЦ ТАБАНОВЦЕ

На северната граница, во чијашто близина се наоѓа и ТЦ Табановце, активноста и движењата на бегалците и мигрантите се со помал интензитет. Многу е помал бројот на полициските акции и соодветно на тоа е помал бројот на лица сместени во овој центар. Најчесто, во овој транзитен центар беа сместени мигранти кои се вратени од полицијата од територијата на Србија, па сами ќе пристигнат во центарот и ќе побараат да бидат сместени во него. Поради отсуство на формална процедура за прием во центарот, полицијата е таа што одлучува кој ќе биде примен. Поголемиот број бегалци и мигранти кои престојуваа во ТЦ Табановце беа возрасни мажи на возраст од 18 до 50 години кои најчесто доаѓаат од Сирија, Авганистан, Пакистан, Бангладеш, Индија и други. Пред пандемијата со корона-вирусот беа спроведувани разговори со овие лица од страна на МТСП и правниците на МЗМП и на тој начин подетално се согледуваа нивните индивидуални потреби.

Меѓутоа, со почетокот на пандемијата од страна на МТСП беа спроведувани разговори, но само со непридружуваните деца. МЗМП спроведуваше разговор на отворен простор кога условите го дозволуваа тоа и со почитување на рестриктивните мерки во државата.

Во 2021 година, од ТЦ Табановце најголем дел од бегалците и мигрантите беа носени до определена неформална точка на границата со Грција. Полицијата повремено организирано ги пренесуваше дел од лицата. Најголем дел од нив изразуваа желба да се вратат во Грција.

Но, во овој период, голем број мигранти од Куба и Индија кои фатени на територија на Северна Македонија и на кои им беше издадено решение за протерување, беа донесени во ТЦ Табановце или пак беа оставени на неформални точки со границата на Србија, од каде истите влегле. Дел од нив беа прво држени како сведоци во Винојуг, па потоа пренесени до ТЦ Табановце, иако за нив беше донесено решение за протерување од државата.

Во извештајниот период беа обезбедени само најосновните услови за престој на мигрантите, како храна, хигиенски пакет, лекарски услуги и повремено беа обезбедувани заштитни маски. Понекогаш на мигрантите им беше доделена и облека и имаа можност да користат компјутер. Другите активности што беа достапни низ текот на годините и кои ги обезбедуваа голем број организации веќе не се достапни. Во овој центар недостига давање на психосоцијална поддршка, организирани активности за деца и нивно школување, како и можност за рекреативни активности. Токму поради тоа и најголем дел од лицата присутни во кампот се задржуваа само по неколку дена пред сами да го продолжат патувањето или полицијата да им асистира во тоа. Во текот на 2021 година, вкупниот број на регистрирани и сместени лица во ТЦ Табановце изнесува 2.144 лица, од кои за 437 лица МЗМП даде правна помош и советување.²²

Во текот на 2020 година, еден старател беше назначен за сите деца сместени во овој центар и разговор беше извршен со поголем дел од нив. Меѓутоа, за ниту едно непридружувано дете не беше поднесено барање за азил по процена дека тоа не е во нивен интерес оставајќи ги надвор од системот за заштита. Децата и фамилиите беа сместувани во посебни простории-контејнери одвоени од другите мигранти. Вкупно барања за азил во овој центар беа поднесени во 2 случаи.

Она што е специфично за овој центар е што во 2021 година истиот служеше како центар за задржување на мигранти како сведоци или пак како жртви во кривична постапка. Овие лица беа чувани од страна на полицијата, но за разлика од ПЦ Винојуг, на правникот од МЗМП му беше овозможен пристап до нив доколку го побараше тоа. Сепак, тие немаа можност да излегуваат од контејнерот, освен до тоалет во придружба на полиција. Кога стануваше збор за задржани деца, на истите им беше дозволено да прошетаат низ кампот во придружба на полиција и старателот. Вкупно 13 лица беа задржани во ТЦ Табановце оваа година.

ПРИФАТЕН ЦЕНТАР ЗА БАРАТЕЛИ НА АЗИЛ

Јавната установа за сместување лица баратели на азил Прифатен центар за баратели на азил – Визбегово е установа единствена од ваков вид, чијашто основна цел е сместување и згрижување на баратели за азил.

По појавата на пандемијата со КОВИД-19, во овој центар дел од активностите и заедничките простории не беа ставени во употреба со цел превенција и заштита од корона-вирусот, на пример фитнес-центарот, компјутерскиот центар и други активности со групирање. Во 2021 година овие центри беа отворени во зависност од мерките кои ги носеше државата. Меѓутоа, без прекин продолжија часовите по македонски јазик кои беа организирани од страна на професор кој работеше, пред сè, со децата

²² Податоци од теренски извештаи на МЗМП достапни на www.myla.org.mk.

присутни во Прифатниот центар. Исто така, сите деца за кои родителите беа согласни, беа запишани во училиште и наставата ја следеа преку часови кои ги обезбедуваше учителка од основно училиште која доаѓаше во центарот. Нејзиниот ангажман беше надоместен од УНХЦР.

Барателите до почетокот на пандемијата со КОВИД-19 имаа обезбедено три оброци на ден, секој ден во неделата. Сепак, од почетокот на пандемијата, поради заштита, како на вработените, така и на барателите на азил, овие три оброци се делеа одеднаш секој ден во неделата. Сите баратели имаа пристап до лекар, кој беше присутен секој работен ден во неделата во определени часови од денот. Исто така, обезбедени беа средства за дезинфекција на вработените и барателите на азил, заштитни маски и друга заштитна опрема. Се вршеше редовна дезинфекција и чистење на просториите. Дополнително беше поставен систем за дезинфекција на автомобилите и диспанзери за дезинфекција на раце. Во 2021 година не беа донесени рестриктивни мерки во овој центар како во 2020 година.

МЗМП имаше постојано присуство во овој центар и преку обезбедување на бесплатна правна помош вршеше правно советување и консултации, заштита на правата на барателите и застапување во текот на нивните постапки за азил. Преку секојдневна комуникација со барателите и реферирање на нивните потреби во центарот, нивните барања и поплаки беа исполнети и реализирани.

ЗАДРЖУВАЊЕ ОД ИМИГРАЦИСКИ ПРИЧИНИ

Во 2021 година, бегалците и мигрантите продолжија да транзитираат преку РСМ, користејќи нерегуларни и криумчарски рути. Како одговор, задржувањето странци од имиграциски причини беше растечка појава, зголемувајќи ја загриженоста околу можни прекршувања на човековите права на странските државјани кои се задржани.²³ Во 2021 година задржувањето се вршеше на три локации и тоа во Прифатен центар за странци²⁴, ПЦ Винојуг и ПЦ Табановце.

Од април 2021 година, на МЗМП му беше дозволен влез во Прифатниот центар за странци и се извршуваа посети еднаш неделно. До крајот на годината, МЗМП изврши правно советување за постапката за азил на 11 мигранти задржани во овој центар. Во ПЦ за странци, најмногу мигранти беа задржани од Тајван, Турција, Пакистан, Авганистан и други. За сите задржани лица беше донесено решение за задржување, но МЗМП нема податок дали некое од овие решенија е обжалено. Дел од задржаните лица во ПЦ за странци се жалеа дека соодветно не им биле објаснети нивните права ниту го разбирале јазикот кој што го зборувале надлежните институции. Во разговор со мал дел од нив, истакнаа дека воопшто не се запознаени што потпишале ниту пак некој им ги објаснил тие документи. И во 2021 година задржувањето од имиграциски причини сè уште се третираше како дел од административна процедура и истото не е ревидирано од судија и по одминување на 12 часа. Оваа година повторно беа задржани деца во центарот, за што во неколку наврати беше реагирано од страна на МЗМП и Народниот правобранител. Најмладото дете беше три години, и истото беше задржано со неговата мајка една недела без можност за некакви рекреативни активности и грижа за најдобриот

²³ Во извештајот на Европската комисија за Северна Македонија за 2021 на страна 51 е наведено следното: „Продолжи произволното притворање на лицата приведени при нелегален премин на границата во прифатниот центар за странци во општина Гази Баба, со цел да се обезбеди нивно сведочење како сведоци во судските случаи против криумчарите. Вкупно 78 лица (37% од сите барања за азил) се приведени во центарот за странци во Гази Баба пред да бидат пуштени и примени во Прифатниот центар за баратели на азил во Визбегово.“

интерес на детето. Од друга страна, алтернативни механизми за згрижување (како што се згрижувачки семејства, мали групни домови и слично) кои се пропишани со Законот за социјална заштита не се применуваат за децата странци, што воедно може да се смета и за дискриминација во третманот на децата по основ на нивниот статус.

Истовремено, во ТЦ Винојуг се задржуваа лица како сведоци во постапка против криумачари, кои претходно беа незаконски држени во карантин со цел заштита од корона-вирусот. Оттука, поради секојдневното присуство на МЗМП во овој центар, се вршеше редовно мониторирање на задржувањето и условите, а за лицата беше обезбедена информација за правото на меѓународна заштита кога тоа беше овозможено од страна на полиција за контакт со задржаните лица. За овие лица во ТЦ Винојуг не се носеше никакво решение за сместување или задржување. Бегалците и мигрантите кои беа задржани во најголемиот дел потекнуваа од Пакистан, Авганистан, Бангладеш и Турција. **Како причина за задржување повторно се појавува сведочењето во кривична постапка, иако согласно позитивните законски одредби и норми ова не претставува основа за задржување.**

Во ТЦ Табановце беа држени деца како жртви на насилство од други мигранти и тоа повеќе од 20 дена. Едното од нив беше непридружувано дете кое не смееше да излезе без придружба на полициски службеник. Тоа беше изведено пред јавен обвинител без присуство на старателот, иако присуството на старателот беше нотирано на записник. Ова претставува флагрантна повреда на правата на детето и на службената дејност на обвинителот. Потоа истото дете беше пренесено во ПЦ Винојуг, бидејќи јавниот обвинител одлучи дека истото треба да присуствува и за време на судењето, а со цел да може да биде надвор на воздух, бидејќи и самиот центар е од затворен тип и е обезбеден од полицијата. Во овој центар детето беше држено уште 20 дена, а во меѓувреме беше започната постапка за негово обединување со неговиот брат во Грција. Меѓутоа, во текот на задржувањето детето направи инцидент и се самоповреди, со што полицијата во текот на ноќта одлучи да го врати во Грција надвор од формална постапка и без известување и консултирање со старателот во случајот. Ваквото постапување укажа на огромни несоодветности во системот и недозволиви дејствија кои се спроведуваат од органите во нашата земја.

Согласно информации прибавени преку поднесено барање за слободен пристап до информации од јавен карактер, во периодот од 1.1.2021 година до 31.12.2021 година вкупно 197 лица биле задржани во Прифатниот центар за странци во Скопје и на сите им била обезбедена правна помош.²⁵ Во овој центар задржани се вкупно 18 деца од кои 15 биле без придружба, а воедно биле задржани 26 жени со 5 деца и три семејства. Во 2021 година вкупно 100 баратели на азил поднеле барање, од кои 37 поднеле барање во Прифатниот центар за странци. Од друга страна, бројот на задржани лица во ТЦ Винојуг е многу поголем отколку во Прифатниот центар за странци и според статистиките на МЗМП тој изнесува 385 лица, од кои 65 се непридружувани деца. Просечно време на задржување на возрасни лица и на деца е 15 дена, а најдолго време на задржување во овој центар е 62 дена. На задржаните деца без придружба им беше навремено назначен старател.

Сепак, практиките варираат, па на старателот на задржаните деца во ТЦ Винојуг не им беше даден секогаш пристап за разговор со децата.²⁶ Уште повеќе, дел од децата кои биле задржани во ПЦ за

²⁵ Решение бр. 16.12-385/1 за одговор на барање за слободен пристап до бараната информација од Министерството за внатрешни работи на РСМ.

²⁶ <https://myla.org.mk/wp-content/uploads/pdf/%D0%97%D0%B0%D0%B4%D1%80%D0%B6%D1%83%D0%B2%D0%B0%D1%9A%D0%B5-%D0%BE%D0%B4-%D0%B8%D0%BC%D0%B8%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%81%D0%BA%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8-compressed.pdf>

странци и ТЦ Винојуг биле сместени во соба заедно со други возрасни лица, што е недозволиво и спротивно на домашни и меѓународни стандарди за задржување деца.

Задржаните лица во ТЦ Винојуг како сведоци во кривична постапка немаа можност за пристап до правна помош и консултација пред да истече периодот одреден за карантинско сместување или, пак, пред тие да добијат негативен резултат од направен ПЦР-тест, а барателите на азил до истекот на периодот за карантинско сместување определен од МТСП. Тие на ја разбираа причината и должината за нивното задржување, земајќи го предвид фактот дека беа држени во карантин пред да бидат изведени за сведочење. Поради оневозможен пристап до правна помош, дел од нив лично или преку нивни роднини надвор од центарот, користеа социјални мрежи да контактираат со МЗМП и да прашаат за причините за задржување.

ИНТЕГРАЦИЈА

РАНА ИНТЕГРАЦИЈА

Во ЗМПЗ се предвидени одредени права што им следуваат на барателите на азил, а кои го сочинуваат терминот рана интеграција. Пред сè, тоа се правото на образование, правото на работа и правото на социјална заштита. Член 61 од овој закон го гарантира и пристапот до достапни програми за рана интеграција. Стратегијата за интеграција на бегалци и странци во Република Македонија 2017-2027 на МТСП27 исто така говори за рана интеграција, но таа сè уште не е усвоена. Главните насоки за рана интеграција согласно оваа стратегија се изучувањето на македонскиот јазик и посетување на стручни обуки за зголемување на капацитетите за вработување на барателите на азил, бидејќи ова е од суштинско значење за одржлива интеграција. Предвидени се и курсеви за рана интеграција што обезбедуваат културна ориентација и информации за македонскиот начин на живот и за основите на домашното законодавство. Најважен сегмент од интеграцијата е образованието на децата и нивно запишување во редовно училиште. За ова повеќе станува збор во делот за деца бегалци и баратели на азил во овој извештај. Оваа година организирањето курсеви по македонски јазик, за деца и возрасни, како што е предвидено во стратегијата, не беше обезбедено од страна на државата како континуиран процес за интеграција на овие лица, туку истот беше поддржано од УНХЦР. Оваа година привремено беше ангажиран и наставник за спортски активности во Прифатниот центар во Визбегово.

Правото на работа е едно од основните економски права на човекот признаено во сите меѓународни документи што ја регулираат оваа област. Ова право е предвидено и за барателите на азил во новиот ЗМПЗ, и тоа на следниот начин: „Барателите на право на азил до донесување конечна одлука во

²⁷<http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/strategii/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8%D1%98%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D0%B8%D1%98%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D0%B5%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%86%D0%B8%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%80%202017.pdf>

постапката за признавање право на азил имаат право на: – **Работа само во рамките на Прифатниот центар или друго место за сместување определено од Министерството за труд и социјална политика и право на слободен пристап на пазарот на труд за барател на право на азил за чиешто барање за признавање право на азил не е донесена одлука од страна на Секторот за азил, во период не подолг од девет месеци по поднесувањето на барањето**.²⁸

Сепак, вака дадената одредба е неисправна и противречи на можноста за остварување на ова право, оставајќи ги барателите на азил без пристап до пазарот на труд. Имено, овој закон е донесен согласно директивите на ЕУ во оваа област со цел уедначување на законодавството со ЕУ, меѓу кои и Директивата 2013/33, што ги уредува стандардите за прием на баратели на меѓународна заштита.²⁹ Во оваа директива, во член 15 став 1 се уредува правото на работа и пропишува дека **секоја држава ќе обезбеди за барателите на азил да имаат право на пристап до пазарот на труд по истекот на девет месеци од поднесувањето на барањето за азил, ако првостепена одлука од надлежниот орган не е донесена**. Токму ова е инкорпорирано и во ЗМПЗ, како што е наведено погоре.

Меѓутоа, во став 3 од член 15 од Директивата се потенцира дека пристапот до пазарот на труд нема да биде ограничен додека траат жалбените постапки, кога правниот лек против негативно решение во редовна постапка има суспензивен ефект, сè додека не биде доставена негативна одлука по жалбата. Последното не е составен дел од нашето законско решение, со што се губи смислата на правото на пристап до пазарот на труд што со Директивата е предвидено и им овозможено на барателите на азил. Во практиката, ова се согледува како право само ако Секторот не донел одлука во рок од девет месеци од поднесување на барањето, а не се земаат предвид жалбените постапки по решението на кои експлицитно укажува директивата. **Оттука, може да се заклучи дека ова економско право им е ограничено на барателите на азил и тие се практично оневозможени да бидат дел од пазарот на труд и да придонесат во македонското општество поради законска непрецизност и неусогласеност со правото на ЕУ**.³⁰

Во 2021 година, ова право сè уште беше оневозможено за барателите на азил.³¹ Постапката што МЗМП ја почна во 2019 година за правото на работа и утврдување на дискриминација за еден барател на азил, заврши со негативна одлука на Граѓанскиот суд. Освен пречките предочени погоре, како проблем за пристап сè уште останува непостоењето на можноста за определување на матичен број за барател на азил со кој би се олеснил процесот на заведување во Агенција за вработување на РСМ, отворање на банкарска сметка и сите други процеси поврзани со вработување. Меѓутоа, и покрај сите активности на МЗМП во насока на решавање на овој проблем, во извештајниот период немаше никакви измени или промени.

Освен правото на работа, клучен дел од приватниот и семејниот живот на лицето е и правото на брак. Правото на брак е регулирано со Законот за семејство, како и со член 12 од ЕКЧП. **Во 2019 година една барателка на азил истакна дека сака да склучи брак со македонски државјанин и ги поседуваше сите документи што се предвидени во законот, преведени на македонски јазик од овластен судски**

²⁸ Член 61, став 1, алинеја 10 од ЗМПЗ.

²⁹ DIRECTIVE 2013/33/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013, Standards for the reception of applicants for international protection (recast), достапна овде: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033&from=EN>.

³⁰ Во извештајот на Европската комисија за Северна Македонија за 2021 на страна 51 е наведено токму истото дека: „Отсуството на право на работа за барателите на азил надвор од центарот дополнително ги попречува изгледите за вклучување“.

³¹ Повеќе за ова може да се види и во [Годишен извештај за ефикасноста на правната заштита на човековите права во Република Северна Македонија – 2021 година](#), стр.35.

преведувач. Со потребната документација поднесе барање во надлежната единица на Управата за водење матични книги за склучување брак. Меѓутоа, **од непознати причини не беше постапено по барањето** и тоа беше препратено на разгледување во Управата за водење матични книги во Скопје. **По многубројните барања и ургенции за предметот, МЗМП поднесе тужба пред Управниот суд за молчење на администрација согласно член 22 од ЗУС.** Сепак, Управниот суд во 2020 година донесе негативна пресуда, упатувајќи на тоа дека поднесената тужба е предвремена, бидејќи не е спроведена соодветна постапка пред управните органи.

МЗМП не се согласуваше со оваа пресуда и поради тоа е поднесена жалба до Вишиот управен суд. **Народниот правобранител упати на отстранување на повредите во овој предмет, но тоа не е сторено. МЗМП согледува активна дискриминација предизвикана од практиката на органите.** Освен тоа, МЗМП поднесе тужба до Основен суд Скопје 2 во овој случај, со цел утврдување повреда на член 8 од ЕКЧП, односно правото на приватен и семеен живот и правото на брак предвидено со член 12 од ЕКЧП поради оневозможување на барателката да склучи брак, иако ги исполнува законските услови. Меѓутоа, Граѓанскиот суд одлучи со негативна одлука со образложение дека баратели на азил немаат право на брак, нешто што не постои како забрана во нашето законодавство. МЗМП поднесе жалба по ваквата пресуда.

ИНТЕГРАЦИЈА НА БЕГАЛЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Согласно предвиденото во член 67-75 од ЗМПЗ, признаените бегалци имаат исти права и должности како и македонските државјани, со исклучок на правото на глас, ангажирањето во професии каде што е пропишано со закон дека лицето треба да биде државјанин на РСМ или да подлежи на воена обврска. Тие можат да стекнат право на движен и недвижен имот, да бидат ангажирани во работен однос, да имаат право на социјална заштита, здравствена заштита, образование итн. Во согласност со член 77 и 78 од истиот закон, лицата што се под супсидијарна заштита се еднакви на државјаните во врска со остварувањето на правото на социјална заштита, здравствени услуги и сместување. Што се однесува до другите права, нивниот статус е еднаков со странците со дозвола за престој.

Процесот на локална интеграција е комплексен и постепен и опфаќа различни не само правни, економски, социјални туку и културни димензии, што во реалноста наметнуваат значителни побарувања и за поединецот и за општеството³². Во рамките на националната политика, процесот на интеграција е насочен само кон признати бегалци и лица под супсидијарна заштита, како и под одредени услови, други лица што имаат воспоставено блиски врски со македонски државјани и имаат регистрирано живеалиште. Ова значи дека откако еднаш ќе биде одлучено по барањето за азил и статусот е одобрен, локалната интеграција официјално може да почне.

Важно е да се напомене дека, иако интеграцијата на бегалците и лицата под супсидијарна заштита е како таква организирана преку централната власт – МТСП, според член 70 – ЗМПЗ: „Принципот на локално учество значи обврска на единиците на локалната самоуправа да ја прифатат одговорноста за сместување на лицата со статус на бегалец и лица под супсидијарна заштита во зависност на

³² За поцелосна слика за интеграцијата, МЗМП објави анализа за пристап до социјална заштита и натурализација, од 2016 година достапна на: <https://myla.org.mk/wp-content/uploads/2016/09/ACCESS-TO-SOCIAL-PROTECTION-AND-NATURALIZATION-FOR-REFUGEES-AND-PERSONS-UNDER-SUBSIDIARY-PROTECTION-IN-THE-REPUBLIC-OF-MACEDONIA.pdf>.

економската развиеност и бројот на жителите на единиците на локалната самоуправа, за што одлучува Владата на Република Македонија“.

Кон крајот на 2021 година, вкупниот број лица под супсидијарна заштита присутни во РСМ беше десет, а признаени бегалци нема уште од 2016та година кога беше доделен последниот бегалски статус. Овде станува збор за лица кои биле нови баратели на азил, доаѓајќи од земји надвор од регионот. Затоа, кога се зборува за интеграција на бегалците, во најголем број од случаите станува збор за интеграција на бегалците од косовската криза од 1999 година поради нивното долгогодишно престојување во земјава како лица под меѓународна заштита. Од тие причини нивното искуство е најрелевантно кога се зборува за овој процес. Од досегашното искуство се забележува дека на лицата што не доаѓаат од слично говорно подрачје најголем проблем им претставува јазичната бариера и тие бараат, пред сè, да го научат македонскиот јазик. Во текот на 2021 година беа обезбедени часови по македонски јазик со поддршка на УНХЦР. Исто така, лицата под заштита беа вклучени во државна програма за вработување преку Агенцијата за вработување на РСМ преку овозможување посета на курсеви. Меѓутоа, во текот на оваа година не постоеја официјални програми за изучување на македонскиот јазик обезбедени од страна на државата, што доведува до низа проблеми за овие лица, како што се пристапот до пазарот на труд, образование и остварување на другите права што им следуваат. Дополнително, не постојат системски решенија што би ги воделе лицата под заштита кон процесот на осамостојување и целосна интеграција во општеството.

Дополнително, овие лица се соочија со проблеми во однос на долготрајноста на постапката за исплатата на средства од страна на ЦСР за нивно домување, за што мора претходно да биде склучен договор за закуп за кој пак истиот да се склучи потребно е лицата под заштита сами да обезбедат средства за да се покрие киријата за првите месеци од престојот или пак за давање на капар на сопственикот. ЦСР мора да излезе на терен и да изврши увид на местото во кое лицата ќе престојуваат и потоа да донесе решение за надомест на трошоците за домување. Овие постапки се спори и не се доволно ефикасни, па се случува лицата под заштита да се наоѓаат во неповолна положба додека конечно не се реши прашањето за нивното сместување.

ИНТЕГРАЦИЈА НА БЕГАЛЦИТЕ ОД КОСОВСКАТА КРИЗА ОД 1999 ГОДИНА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Во 2021 година МЗМП застапуваше 306 бегалци кои побегнаа од Косово, првенствено Роми, Ашкали и Египќани (РАЕ) во РСМ. 33 Заклучно со 2021 година, вкупно 14 лица се со статус на признаен бегалец, а 105 од нив се лица под супсидијарна заштита во земјава. Од друга страна, на вкупно 133 лица им е престанато правото на азил со конечна одлука, а на 60 лица постапката за азил им е во тек. Последната бројка ги опфаќа оние на кои со решение од Секторот им престанало правото на азил, но нивниот предмет е во постапка по тужба или жалба пред управните органи и судови.

³³ Во извештајот на Европската комисија за Северна Македонија на страна 51 за Косовските бегалци е наведено следното: „Околу 259 бегалци од Косово, претежно Роми, од кои 14 со статус на бегалци, 122 под супсидијарна заштита и 123 толерирани лица, претставуваат ранлив сегмент во општеството за кои треба трајно решение. Практиката на укинување на супсидијарната заштита остави некои од овие лица без регулиран статус во земјата.“ Ова укажува на потребата од наоѓање на трајно решение за овие лица.

Во текот на оваа година се донесени 37 решенија за овие бегалци од страна на Секторот, од кои 12 за продолжување на супсидијарната заштита и 1 за одобрување статус на супсидијарна заштита. Од друга страна, донесени се 24 решение за престанок на меѓународната заштита во државата.

Во својата дванаесетгодишна работа со косовските бегалци, МЗМП може да забележи дека преостанатите бегалци во земјава се во незавидна положба од причина што се присутни во РСМ повеќе од 21 години, без да бидат преземени активности од страна на државата за трајно решавање на нивното прашање. Околностите и состојбата во која се наоѓаат останува непроменета од претходните години.³⁴ Како што може да се види од податоците, дел од нив сè уште се под заштита, а за дел од нив постапката за азил конечно е завршена или е во тек по донесено решение за престанок на правото на азил. За некои од нив постапките траат дури по четири или пет години до донесување на конечна одлука. Досега постоеле привремени/краткорочни солуции за регулирање на нивниот престој, но сето тоа зависело од случај до случај и во каква состојба се наоѓало конкретното лице.

Меѓутоа, остана висок бројот на лица што не можат да го регулираат престојот по други основи, најмногу поради неможноста да ја обезбедат потребната документација што им се бара од органите во РСМ, што во суштината укажува на тоа дека оставањето на работите на случајност не е трајно решение. Од тој аспект, клучно беше залагањето на Владата на РСМ дадено пред Обединетите нации на Глобалниот форум за бегалци дека државата ќе ја реши повеќегодишната состојба на преостанатите бегалци од Косово преку давање на долготраен правен статус во државата за сите што се квалификуваат. Но, во практиката не се преземаат никакви конкретни активности од страна на државата во однос на трајно решавање на нивниот правен статус, односно од сето тоа немаше видливи резултати. Кон крајот на 2021 година, МЗМП достави предлог кон Предлог Законот за измена на Законот за странците со цел вметнување на Косовските бегалци како посебна категорија и регулирање на нивниот престој со добивање на постојан престој во земјава како едно трајно решение за оваа категорија лица согласно заложбата на државата.

Лицата со признаено право на азил во РСМ, особено бегалците од косовската криза од 1999 година, се соочуваат со различни пречки во текот на процесот на нивна интеграција, особено во постапките пред Управата за водење на матичните книги, Секторот за државјанство при МВР и Центрите за социјална работа (ЦСР). Генерално, најголем проблем е што органите во земјава им побаруваат документи што тие мораат да ги прибават од матичната земја на потекло, а која по правило не смеат да ја контактираат затоа што се под меѓународна заштита.³⁵

³⁴ За претходните години, може да се погледне во извештаите за состојбата на азилот од 2018 и 2019 и посебно за 2020 година, достапни на www.myla.org.mk

³⁵ За проблемите поврзани со остварување на двете главни права – право на натурализација и право на социјална заштита преку кои е претставена интеграцијата во земјава може да се најдат повеќе податоци во изминатите извештаи на МЗМП за состојбата со азилот во Северна Македонија објавени на веб страната www.myla.org.mk, бидејќи проблемот останува идентичен како во претходните години.

РАНЛИВИ КАТЕГОРИИ

ДЕЦА

Согласно ЗМПЗ, малолетно лице е странец кој не навршил 18 години, а малолетно лице без придружба е странец кој не навршил 18 години, а пристигнува на територијата на РСМ без придружба на родител или старател, останал без таква придружба откако влегол на територијата на државата или за кое не постои ефективна грижа.³⁶ Во овие две дефиниции може да се забележи дека не е испочитуван меѓународно-признаениот термин „дете“, што треба да се применува наместо малолетно лице или секој друг различен начин на изразување, а кој се користи наместо терминот дете.³⁷

Децата бегалци и баратели на азил се една од ранливите категории лица на кои мора да им се посвети особено внимание. ЗМПЗ предвидува заштита на децата кои се придружувани од својот родител или старател, како и на оние што се без придружба. Во текот на 2021 година забележан е пад на бројот на фамилии со своите деца кои бегаат од својата земја на потекло, а уште повеќе е забележан пад на бројот на регистрирани непридружувани деца. **Па, така, ако се земе предвид дека во 2019 година имало 94 деца баратели на азил без придружба, во 2020 година бројот се намалува на 19 деца баратели на азил без придружба. Во 2021 година овој број изнесува 14. Меѓутоа, она што загрижува е дека бројот на задржани деца од имиграциски причини е 85 деца³⁸, од кои бројот на задржани деца без придружба е 54.** Сепак, МЗМП не може да потврди дали бројките се објективни поради фактот што не постои формална постапка во која се проценува возраста на детето. Сите деца се регистрирани како такви согласно нивната изјава.

³⁶ Член 2, точка 10 и 11 од ЗМПЗ.

³⁷ Погледни Конвенција за правата на детето на ОН од 1989 година, достапна на: <https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text>.

³⁸ Оваа бројка е вкупен број на задржани деца во Прифатниот центар за странци и во двата транзитни центри.

Во некои случаи, по разговор со други баратели на азил, се утврдило дека некои деца намерно пријавуваат поголема возраст при регистрирање од страна на полицијата за да бидат вратени во Грција заедно со групата со која патуваат и да не бидат задржани поплатно. Имено, ова е од причина што при контакт со непридружувано дете, согласно Стандардните оперативни процедури за постапување со непридружувани деца-странци³⁹, полицијата веднаш го известува ЦСР за преземање на следни чекори. За секое дете барател на азил без придружба беше поставен старател од страна на ЦСР, кој го поднесува барањето во негово име, земајќи ги предвид и полот на детето и неговите потреби. Задачата на старателот е да спроведе првична процена на ризик, да направи процена на потребите и да развие план за помош, адаптација и стабилизација. Ова треба да се направи колку што е можно побрзо за децата да ја добијат потребната заштита, како и информации за нивните права во постапката за азил. Понатаму, децата преку старателите или правните застапници од МЗМП ги истакнуваа своите потреби и интереси и тие беа проследувани до надлежните органи. МЗМП ги застапуваше сите непридружувани деца кои поднесоа барање за азил во текот на оваа година.

Во текот на претходните години при одлучување по барањето за азил, особено на непридружувано дете, Секторот ги земаше предвид неговата ранливост и неговите потреби, па на речиси секое непридружувано дете кое поднело барање за азил, со кое беше спроведен разговор и на кое му беше потребна заштита, му беше дадена супсидијарна заштита. Сепак, во 2020 година оваа практика се промени. Во 2021 Секторот за азил додели заштита само на едно непридружувано дете, а останатиот дел од децата заминаа пред да се одлучи по нивното барање за азил. Исто така, Секторот ја зема предвид состојбата на барателите на азил кои се самохрани родители со деца и во однос на околностите на случајот доделува заштита. Но, и во овој дел во 2020 и 2021 година се забележа промена на практиката, па ако Секторот во претходните години признаваше супсидијарна заштита на самохрани мајки со деца, оваа година тој го одби барањето за признавање на правото на азил на самохран татко со три деца од Сирија со основано барање за азил и потреба од меѓународна заштита со образложение дека не постои страв од прогон и претрпување на сериозни последици за оваа фамилија во Сирија.

По донесување на Законот за основно образование, кон крајот на 2019 година децата баратели на азил добија можност да станат дел од формалното основно образование, иако сè уште не беа донесени наставни програми. Во 2020 година, со доаѓањето на пандемијата и со забрана за физичко присуство на настава и воведување онлајн-настава за децата баратели на азил преку донации беа набавени таблети на кои тие продолжија да ја следат наставата. Во однос на децата кои се под меѓународна заштита, кај дел од нив се појави проблем поради недостаток на техничка опрема за следење настава. Оние деца чиишто родители немаа средства за техничка опрема го прекинаа следењето. До одреден период од 2021 година продолжи онлајн наставата, а потоа образовниот процес беше поддржан од една учителка која ги учеше децата во Прифатниот центар согласно програма од редовната настана во училиштата. Овие часови за поддршка на образовниот процес беа обезбедени преку УНХЦР. Клучен проблем остана оневозможеноста на децата сместени во транзитните центри да имаат пристап до редовни образовни и научни програми за да можат да се образуваат и да следат настава неопходна за нивниот развој.

³⁹ Стандардни оперативни процедури за постапување со непридружувани деца-странци, Влада на Република Македонија, Национална комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, 2015 година, достапно на: <http://nacionalnakomisija.gov.mk/wp-content/uploads/2016/12/SOP-za-postapuvanje-so-nepridruzuvani-deca-stranci.pdf>.

Низ практиката, во изминатиот период имаше случаи кога непридружуваните деца се користеа за сведоци во кривична постапка против криумчарот. Согласно СОП за постапување со деца-странци, непридружувано дете не може да се користи како сведок во кривична постапка, со исклучок кога е единствениот сведок во таа кривична постапка: „НМДС треба да се користи како сведок само во исклучителни случаи, кога е тој единствениот сведок и не постојат други материјални докази во постапката против сторителите“.⁴⁰ Сепак, со зголемувањето на бројот на децата, овие случаи пропорционално растеа и децата сè повеќе се употребуваа како сведоци. Во 2021 бројот на задржани деца на сите локации (ПЦ за странци, ТЦ Винојуг и ТЦ Табановце) изнесува 85 што е алармантна појава и потребно е итно да се преземат мерки за заштита на правата на децата и употреба на алтернативите за згрижување, согласно Законот за социјална заштита. Задржување деца од миграциски причини во услови што заличуваат на притвор никогаш не е во нивен најдобар интерес. По нивно сведочење, тие или се пуштаат од страна на полицијата или старателите во нивно име поднесуваат барање за азил и се сместуваат во Прифатниот центар. Во земјава сè уште не се најдени начини за следење на развојот и потребите на децата до степен во кој тие би останале овде поради фактот дека тие многу често веднаш ја напуштаат земјата, без да се процесираат нивните потреби и интереси. Оттука, потребен е механизам за заштита и контрола на децата и континуирана работа со нив што ќе воспостави систем на соработка и поддршка со цел заштита на нивниот најдобар интерес. Значително да се напомене е дека во 2021 година, старателите во најголем број од случаите старателите проценија дека не е во најдобар интерес да се поднесе барање за азил во има на децата и истите беа неформално вратени во Грција без да бидат употребени одредени заштитни механизми во нивен најдобар интерес, туку истите беа вратени на нерегуларните мигрантски рути.

Во однос на механизмите за заштита на децата особено непридружуваните деца мора да се спомене еден случај во 2021 година кога две малолетни деца беа пренесени од ТЦ Винојуг во ТЦ Табановце, бидејќи ТЦ Винојуг остана без социјален работник кој би можел да биде поставен како старател на овие деца. По нивно пренесување во Табановце беше назначен старател. Децата беа во постапка за обединување со нивниот татко кој беше барател на азил во Србија, но тој нерегуларно преминувајќи ја границата дојде сам до ТЦ Табановце. Старателот на децата без да спроведе детална постапка и проценка во однос на заштита и почитување на најдобриот интерес на децата, провизорно утврди дека тој е таткото и дека тие може да се обединат, без да биде утврден начинот и методот на нивно обединување. Во недостаток на спроведување суштествена проценка и соодветна заштита на децата, пред се истите да не бидат сместени во ТЦ Табановце, таткото во текот на ноќта си замина со децата на нерегуларен начин, оставајќи ги истите да продолжат да патуваат по нерегуларните мигрантски рути. Со овој случај се увиде голем пропуст од страна на старателот на децата и целосно непочитување на стандардните оперативни процедури за постапување со непридружувани деца странци како и механизмите за заштита на децата предвидени во домашното законодавство.

⁴⁰ Ибид., стр. 38.

СЕСУАЛНО И РОДОВО БАЗИРАНО НАСИЛСТВО

Во 2018 година РСМ ја ратификува Истанбулската конвенција.⁴¹ Во член 60 од Конвенцијата е уредено дека страните ќе ги преземат потребните мерки за да обезбедат родово заснованото насилство врз жените да се препознава како форма на прогонување во рамките на значењето на член 1 А (2) од Конвенцијата за статусот на бегалците од 1951 година и како форма на сериозна загрозување што бара комплементарна/супсидијарна заштита. Исто така, страните треба да обезбедат родово чувствително толкување за секоја од основите во Конвенцијата и дека кога е утврдено дека стравот од прогонување се однесува на еден или повеќе основи, на барателите да им се одобрува статус на бегалци во согласност со применливите релевантни инструменти.⁴² Во домашното законодавство, во член 6 од ЗМПЗ, уредено е дека дела на прогонување можат да имаат форма на физичко или ментално насилство, вклучувајќи и дела на сексуално насилство, а во член 7 се опишани основите за страв од прогон, во делот за припадност на одредена група, елементите поврзани со родот, кои го вклучуваат родовиот идентитет, треба да се земат предвид при определување членство или карактеристика на одредена социјална група. Од друга страна, Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство беше донесен од Собранието на РСМ на ден 27.01.2021 година.⁴³ МЗМП беше дел од работната група за подготовка на законот и меѓу другото даде препораки со цел усогласување на Истанбулската конвенција со законот за обрнување на особено внимание кон лица кои побарале заштита од родово базирано или семејно насилство, земајќи ги предвид облиците на прогонување специфични за родовата припадност. Меѓутоа, на овие коментари од МТСП беше посочено дека истото треба детално да се уреди во Законот за меѓународна и привремена заштита. Од друга страна, во Законот за спречување и заштита од насилство единствено што беше утврдено за оваа категорија лица е во делот за принципот за невраќање во кој е опишано следново: „Невраќање“ е принцип врз основа на кој државата се обврзува жените и децата баратели на азил, лицата со статус на бегалец или лицата под супсидијарна заштита да не ги протерува или на каков било начин да ги врати на границите на државата во која постои непосредна опасност по животот и телото, од насилство врз жена или семејно насилство или слободата би им биле во опасност поради нивната раса, вера, националност, припадност на одредена социјална група или политичко уверување или каде би биле подложени на мачење, нечовечко или понижувачко постапување или казнување“. Во таа насока, треба да се напомене дека на Глобалниот форум за бегалци, државата даде заложба дека ќе воспостави систем на заштита од сексуално и родово базирано насилство согласно Истанбулската конвенција, што вклучува заштита на бегалците и на барателите на азил.

Значењето и содржината на Истанбулската конвенција се употребени во два случаи во 2021 година од страна на МЗМП со цел заштита на правата на барателките на азил поврзани со нивното поднесено барање за азил. Меѓутоа, Секторот за азил не ја зема предвид Конвенцијата и одлучи спротивно на укажувањата за потребата од нејзино почитување. Во овие случаи беше донесено негативно решение и она што остана загрижувачко е дека не беше дадено никакво образложение за наводите и случувањата поврзани со оваа Конвенција.

⁴¹ Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство, достапна на следниот линк: <https://rm.coe.int/168046253a>.

⁴² Дополнително, во член 61 е уреден и принципот на невраќање од аспект на жртвите на насилство. Сеопфатен преглед на овие два члена може да се пронајде во анализата на Совет на Европа: [GENDER-BASED ASYLUM CLAIMS AND NON-REFOULEMENT: ARTICLES 60 AND 61 OF THE ISTANBUL CONVENTION](https://www.refugees.org/en/gender-based- asylum-claims-and-non-refoulement-articles-60-and-61-of-the-istanbul-convention).

⁴³ <https://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/2021/1a28a922f364401e94935d4d694b9d75.pdf>

ПРЕПОРАКИ

Пристап до територија

- ⇒ Надлежните органи не смеат да вршат колективно враќање на мигрантите преку граница надвор од формалната постапка и треба да се прави индивидуална процена за секој случај, а особено да се земат предвид ранливите категории на мигранти.
- ⇒ Надлежните органи во РСМ мораат да ја почитуваат правната постапка и одлуката за протерување во однос на враќањето на мигранти преку границата.
- ⇒ Враќањето странци треба да се врши само во согласност со законите и постапката за реадмисија.

Пристап до постапка

- ⇒ Барањата за азил мораат да бидат регистрирани без одложување во сите места предвидени со ЗМПЗ, како и непречено да се одвива процесот на регистрација и издавање на идентификациона исправа во законскиот рок.
- ⇒ Постапката за пристап во транзитните центри мора да биде формална, како и регулирањето на правниот статус на лицата сместени во ТЦ.

Постапка за азил

- ⇒ Надлежните органи треба соодветно да ги процесираат и да ги оценуваат сите барања за признавање на правото на азил, притоа земајќи ги предвид релевантните извештаи за земјите на потекло на барателите на азил. МВР треба да почне со темелно разгледување на други не толку чести основи за прогон, а кои ја исполнуваат дефиницијата според Конвенцијата за статусот на бегалците.
- ⇒ При спроведување на постапката за секој индивидуален случај мораат да се почитуваат законски предвидените рокови.
- ⇒ Првостепениот орган е обврзан да ги почитува и да ги применува насоките дадени од судовите во нивните пресуди, што при одлучувањето утврдуваат дека постојат процесни и/или материјални неправилности во спроведувањето на постапката на азил. Од исклучителна важност е одлуките на ЕСЧП да се применуваат како извор на домашното право.
- ⇒ Законот за меѓународна и привремена заштита треба целосно да се синхронизира со директивите на ЕУ. Делумно транспонирање ставови од директивите може да доведе до сериозни повреди на правата на барателите на азил и бегалците.

Судски постапки

- ⇒ Управните судови треба да ги утврдат клучните факти за донесување на правилна одлука на закажаните усни расправи.
- ⇒ Судовите се должни да ги почитуваат роковите предвидени со законите.
- ⇒ При донесување на пресудите домашните судови треба да ги земаат предвид ставовите изнесени во пресудите на ЕСЧП со цел комплетна заштита на правата на лицата од интерес, а одлуките на Европскиот суд на правдата да се земаат како определена насока и правно резонирање.

Ограничување на слободата на движење

- ⇒ Оваа мерка треба да се користи во краен и исклучителен случај и потребно е да се практикуваат нејзини алтернативи. Ограничувањето на слободата на движење не смее да биде арбитражно.
- ⇒ Потребно е промена во ЗМПЗ со цел да постои судска ревизија на решенијата за ограничување на слободата на движење.

Задржување од имиграциски причини

- ⇒ Притворањето од имиграциски причини треба да биде ревидирано од судија во рок од 12 часа од притворањето.
- ⇒ Децата не смеат да бидат притворени од имиграциски причини.
- ⇒ Мораат да се применуваат алтернативи на задржување согласно постоечката законска рамка.
- ⇒ Итно треба да се престане со практиката на арбитражно задржување на мигранти на незаконит начин.

Рана интеграција

- ⇒ Треба да постои стратегија и програма за рана интеграција на барателите на азил.
- ⇒ Најитно треба да се земе предвид потребата и да се создадат услови за определување на матичен број со започнување на постапката за азил со цел да се обезбеди пристап до права на барателите на азил, особено правото на работа, како и сите останати права во процесот на рана интеграција.
- ⇒ Децата мигранти што се сместени во транзитните центри треба да бидат вклучени во формалното образование како барателите на азил.
- ⇒ Не смее да постои дискриминација на барателите на азил при остварување на нивните права во РСМ.
- ⇒ Не смее да се дозволи прекршување на основното човеково право на семеен живот и на правото на брак.

Интеграција на лицата под меѓународна заштита

- ⇒ Мора да се најде начин за долготрајно и конечно решавање на прашањето на косовските бегалци.
- ⇒ При интеграција во РСМ надлежните органи не треба да бараат прибавување документи од земјата на потекло и контакт со таа земја. Во случаите кога луѓето треба да прибават документи во нивната земја на потекло, надлежните органи мораат да гарантираат дека нема да го прекинат правото на азил на овие лица сè до нивно стекнување со македонско државјанство. Или, пак, на располагање треба да биде можноста лицето да даде изјава со која ќе потврди дека не е во можност да ги обезбеди овие документи од неговата земја на потекло, затоа што тоа е со признаено право на азил во РСМ.
- ⇒ Во однос на доказот за живеалиште во постапката за прием во државјанство треба да биде земен предвид договорот за закуп, без да биде заверен на нотар.
- ⇒ Во однос на социјалната заштита, престанокот на правото на азил на еден член во семејството не смее да влијае врз можностите за социјална заштита на другите членови кои сè уште се лица со признаено право на азил во државата.
- ⇒ Центрите за социјална работа и сите други надлежни органи мораат да го користат Законот за прибавување и размена на докази и податоци по службена должност.

Ранливи категории

- ⇒ Правата на децата и пристапот до механизми за заштита на децата треба да бидат достапни и да се почитуваат со цел да се обезбеди најдобриот интерес на детето во согласност со домашните и меѓународните правни акти и инструменти.
- ⇒ Децата не смеат да бидат користени како сведоци во кривичните постапки и поради тоа да бидат задржувани.
- ⇒ Правата загарантирани со Истанбулската конвенција треба да се аплицираат и во постапката за азил.
- ⇒ Сексуалната ориентација треба да се разгледува како основа за прогон во практиката.

СОСТОЈБАТА НА АЗИЛОТ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ВО 2021 ГОДИНА
СКОПЈЕ, 2022

